

**KONGREGACIJA
ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA
I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA**

DAR VJERNOSTI

Radost ustrajnosti



HRVATSKA REDOVNIČKA KONFERENCIJA

KONGREGACIJA ZA USTANOVE
POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA

DAR VJERNOSTI

Radost ustrajnosti

»Ostanite u mojoj ljubavi.« (Iv 15,9)

Smjernice



Dokumenti – 13

Nakladnik:

Hrvatska redovnička konferencija,
Zagreb, Slavoljuba Bulvana 4

Objavljuje se s dopuštanjem LIBRERIA EDITRICE VATICANA

Odgovaraju:

fr. Slavko Slišković, OP predsjednik HRK
s. Gordana Igrec, FDC potpredsjednica HRK

Uredila:

s. Krista Mijatović, SCSC

Prijevod:

Slavko Antunović

Lektura:

Sabina Luketić

Grafička priprema:

Tvrtko Molnar, Banian ITC

Tisak:

Tiskara Zelina

Naklada:

1.000

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001098544.

ISBN 978-953-97249-7-7

KONGREGACIJA
ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA
I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA

DAR VJERNOSTI
Radost ustrajnosti

»Ostanite u mojoj ljubavi.« (Iv 15,9)

Smjernice



HRVATSKA REDOVNIČKA KONFERENCIJA
Zagreb, 2021.

Naslov izvornika:

Il dono della fedeltà. La gioia della perseveranza

»*Manete in dilectione mea.*« (Gv 15,9)

Orientamenti

(ISBN 978-88-266-0390-2)

© Libreria Editrice Vaticana, 2020.

Uvod

1. Naše vrijeme jest vrijeme iskušenja: »teže je živjeti kao posvećena osoba u današnjemu svijetu«¹. Trud i napor oko vjernosti i opadanje snaga ustrajnosti iskustva su koja pripadaju povijesti posvećenoga života od samih njegovih početaka. Vjernost je, unatoč iščezavanju te kreposti u našem vremenu, upisana u duboki identitet poziva posvećenih osoba: smisao našega života pred Bogom i Crkvom jest na kocki.² Dosljednost vjernosti omogućuje nam domoći se uvijek iznova istine o vlastitome biću, odnosno *ostati* (usp. Iv 15,9) u ljubavi prema Bogu.

Svjесni smo da današnja kultura prolaznosti ne može ne utjecati na životne izbore, pa i na sam poziv na posvećeni život. To je kultura koja može iznjedriti nestalnu vjernost, a »kad je to 'zauvijek' slabo – kaže papa Franjo – za napuštanje započetog hoda svaki je razlog valjan«³. Dosljednost i vjernost Kristu nisu kreposti koje se stječu u jednome trenutku: one zahtijevaju duboku svijest o ljudskim, duhovnim, psihološkim i moralnim implikacijama poziva na posvećeni život. *Božja* stvar nadilazi ovozemaljsko, traži odgovor, poziva nas da se odlučimo za služenje i posvetimo se služenju Kraljevstvu Božjem. Osobna uvjerenja i predano zalaganje zajednice u tome su služenju darovi doživljeni u milosti obraćenja. Ta milost podržava autentičnu vjernost koja je daleka besplodnoj vjernosti, na koju se često pojedinac odlučuje radi samopotvrđivanja, kao i presmionoj vjernosti koja zanemaruje svoje granice i nadilazi svoje mogućnosti.

¹ FRANJO, *La forza della vocazione. La vita consacrata oggi*, Conversazione con Fernando Prado, EDB, Bologna, 2018., 49.

² Usp. FRANJO, *Gaudete et exsultate. Apostolska pobudnica o pozivu na svetost u suvremenom svijetu* (19. III. 2018.), br. 170. (dalje: GE).

³ FRANJO, *La forza della vocazione*, 49.

2. Vjernost i ustrajnost bile su u središtu govora pape Franje održanoga 28. siječnja 2017. godine na plenarnom zasjedanju Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života: »Možemo s pravom reći da je u ovome času vjernost stavljena na kušnju (...). Suočeni smo s 'krvarenjem' koje slabi posvećeni život i sâm život Crkve. Zabrinjavaju nas napuštanja u posvećenom životu. Istina je da neki odlaze radi dosljednosti, jer shvate, nakon ozbiljnog razlučivanja, da nikada nisu imali poziv. No, ima i onih drugih koji s vremenom pokleknu u vjernosti, često tek nekoliko godina nakon svećanih/doživotnih zavjeta. Što se dogodilo?«⁴

Na pitanje koje je postavio papa Franjo ne možemo se oglušiti. Suočena s pojavom napuštanjâ posvećenoga i kleričkoga života – što je zajednički nazivnik za raznolike situacije – Crkva već neko vrijeme preispituje koji stav zauzeti prema tomu.⁵ Više se puta od samoga posvećenoga života tražilo da prepozna, razazna i prati situacije u kojima se nalaze oni koji imaju poteškoće ili prolaze kroz krizu zvanja i da tu pojavu ne svodi samo na alarmantnu statističku sliku, a da se pritom ne zapita o značenju i implikacijama vjernosti i ustrajnosti poziva na nasljedovanje Krista (*sequela Christi*). To je put obraćenja i čišćenja koji pomaže ponovno otkriti temelj i identitet vlastitoga poziva, ne dopuštajući da nas obuzme pesimizam ili iscrpljujuća frustracija onih koji se osjećaju nemoćnima i pripremaju se za najgore.

Čini se da se na složenost i delikatnost pitanjâ u mnogim slučajevima ne pronalaze odgovarajuća rješenja. Ključno je zauzeti stav slušanja i razlučivanja, pouzdano moleći svjetlost Duha Svetoga da nam pomogne ozbiljno i smireno tumačiti stvarnost.

⁴ FRANJO, *Govor sudionicima plenarne skupštine Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života* (28. I. 2017.).

⁵ IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis. Postsinodalna apostolska pobudnica biskupima, kleru i vjernicima o svećeničkoj formaciji u sadašnjim prilikama* (15. III. 1992.), br. 10.

Riječ je o situacijama koje, promatrane u cjelini, negativno utječu na samorazumijevanje samoga identiteta posvećenih muškaraca i žena; bacaju sjene na evanđeosku vjerodostojnost ustanovâ; potkopavaju, na neki način, povjerenje Božjega naroda prema svijetu posvećenih osoba.

3. Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života probleme vezane uz vjernost i ustrajnost u posvećenom životu doživljava kao izazov. Polazeći od onoga što se najčešće opaža u životu ustanovâ i družbi, odlučila je izraditi i predložiti neke smjernice, odnosno pravce preventivnoga djelovanja i praćenja. U toj perspektivi, u ovome se dokumentu želi ponuditi smjernice koje će, na temelju uredbi Zakonika i dikasterijalne prakse, biti korisne svim posvećenim muškarcima i ženama i svima onima koji obnašaju odgovorne zadaće bilo u upravljanju bilo u formaciji.

Tekst je podijeljen u tri dijela:

- *Pogled i slušanje*. Pratiti i preduhitriti situacije koje mogu stvoriti nelagodu, malaksalost, krize u osobnom i zajedničkom životu posvećenih muškaraca i žena, ne dižući pritom bespotrebnu paniku, ali niti podcjenjujući ozbiljnost situacije. Preuzimajući na sebe brigu za neki problem, poglavari, braća i sestre, dovode se u situaciju da se s tim problemom uhvate u koštac. Tako se onima koji su iskreni i ponizni da priznaju svoje probleme omogućuje da im bude pružena pomoć i osigura praćenje. Problemi imaju lica, priče, biografije; riječ je o tome da se prepozna brata, sestru u nevolji i da se istodobno prepozna vlastite poteškoće. »Kad pred Bogom preispitujemo svoj život, nijedno područje ne smije ostati isključeno. U svim aspektima života – poziva papa Franjo – možemo nastaviti rasti i prikazati Bogu nešto više, pa čak i u onima u kojima doživljavamo najveće teškoće.«⁶

⁶ GE, br. 175.

- *Oživjeti svijest.* Binom *vjernost – ustrajnost* obilježio je učene Crkve o posvećenom životu. Ta se dva pojma doživljava kao nerazdvojne aspekte jedinstvenoga duhovnoga stava. Ustrajnost je nezaobilazna kvaliteta vjernosti. U toj dinamici razumijemo važnost trajne formacije koja i od posvećene osobe i od ustanove zahtijeva »neprestano potvrđivanje vjernosti Gospodinu, poučljivost spram Duha (...) postojanost u predanju i poniznost u podnošenju protivština«⁷. Naime, poziv na posvećeni život put je preobrazbe koji obnavlja srce i um osobe kako bi mogla razabrati Božju volju, što je dobro, njemu milo i savršeno (Rim 12,2). »Dar razlučivanja – kaže papa Franjo – postao je danas osobito neophodan«⁸ da se ne bismo zaustavili »samo na dobrim nakanama«⁹. Kao muškarci i žene s darom razlučivanja, posvećene osobe postaju sposobne tumačiti stvarnost ljudskoga života u svjetlu Duha i na taj način birati, odlučivati i djelovati u skladu s Božjom voljom.¹⁰ Formacija uključuje stalno odjelotvorenje dara razlučivanja »koji posvećenoj osobi daje potrebnu zrelost. Danas je ovo od temeljne važnosti u posvećenom životu: zrelost.«¹¹
- *Odvajanje od ustanove. Pravo i dikasterijalna praksa:* »U posvećenom životu ne može se hodati sam. Trebamo nekoga tko će nas pratiti«¹² ne samo zato da prepozna i ispravlja

⁷ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Potissimum institutioni*. Smjernice za formaciju u redovničkim ustanovama (2. II. 1990.), br. 67. (dalje: PI).

⁸ GE, br. 167.

⁹ *Isto*, br. 169.

¹⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdalīs. Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i izobrazbi* (8. prosinca 2016.), br. 43.

¹¹ FRANJO, *La forza della vocazione*, 52.

¹² *Isto*, 53.

stavove, načine života, nedostatke, nevjere, koji se pokazuju kao očito protusvjedočanstvo posvećenoga života, nego i zato da nas podsjeti na značenje i smisao poštovanja stega jer ona štiti red u našem životu i izražava pažnju i brigu za brata i sestru. Stega oblikuje Kristova učenika tako da ne podlegne površnom konformizmu, nego da vlastitim oblikom života bude dosljedan u nasljedovanju Krista. Stega uči prijeko potrebnom odmaku od svjetovnoga mentaliteta i ideologija koje ugrožavaju vjerodostojnost našega načina života. Stega jača unutarnji stav budnosti i lucidnosti kad se nađemo pred protivštinama ili u rizičnim situacijama. Stega nas naposljetku uči milosrđu jer smo dužni jedni drugima iskazivati milosrđe.

- U perspektivi praćenja i razlučivanja, poglavarima i svima koji vrše odgovorne službe – na svim razinama – nudi se referentni okvir i dikasterijalna praksa kako bi se pravilno procijenile situacije koje su disciplinski važne, uz puno poštovanje postupaka predviđenih kanonskim uređenjem.

4. Hod u vjernosti i ustrajnosti zahtijeva umijeće gledanja vlastitoga života kao života posvećene osobe, ne zatvarajući oči kad iskrsnu problemi ili poteškoće koje zapravo mogu biti znaci krhke vjernosti, odnosno stranputica prema nevjernosti. Posvećene osobe koje kroče putom autentične vjernosti prepoznaju i razlučuju vlastitu povijest, ispitujući se prije svega o »vjernosti koja je plod ljubavi«¹³. Takve osobe uče osluškiivati vlastitu savjest i napredovati prema dobro izgrađenoj savjesti obdarenoj ispravnom prosudbom.¹⁴ One uvode reda u vlastiti život kako briga o nutrini ne bi postala nešto što je izgubilo svoj smisao; prihvaćaju dar Božje milosti - obećanja i zaloga da *ostajemo u Božjoj ljubavi* (usp. Iv 15,9).

¹³ GE, br. 112.

¹⁴ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja*, br. 94.

Prvi dio
POGLED I SLUŠANJE

I.

FENOMEN NAPUŠTANJÂ: NEKA KRITIČKA ČVORIŠTA

Pojava koja pred nas stavlja pitanja

5. Stvarnost napuštanjâ u posvećenom životu simptom je šire krize na koju su pozvani odgovoriti različiti oblici života koje je Crkva priznala. Tu se pojavu ne može opravdavati samo pozivanjem na socio-kulturalne uzroke niti joj se može pristupiti s rezignacijom koja dovodi do toga da je se smatra nečim uobičajenim. Nije normalno da se nakon dugog razdoblja početne formacije ili nakon mnogih godina provedenih u posvećenom životu odluči zatražiti odvajanje od ustanove.

Uz svjedočanstva uzornoga života, sa stanovitom se učestalošću, uočavaju i situacije u kojima se susreće »predanost življena 'na mahove', vjernost samo u nekim prigodama, selektivna poslušnost«, što je možda pokazatelj »razvodnjenog i osrednjeg života, lišenog smisla«¹⁵. Javljaju se »slabosti i teškoće koje potamnjuju radost«¹⁶ spoznatu na početku puta. Ponekad se osobe koje su živjele s velikodušnom predanošću i koje je resilo uzorno vladanje upuštaju u čudna ponašanja kojima je teško dokučiti razloge, a još ih je teže prihvatiti. U drugim slučajevima, opet, naglo izbiju na vidjelo zastranjenja u ponašanju, povodi za sablazan koja ranjava i pokreće ozbiljna pitanja o prethodnim formacijskim pripravama i načinu života.

Međutim danas, baš kao i nekoć, »mnoge posvećene osobe i služitelji Božji, u tihom samopredanju, ustraju bez obzira na to

¹⁵ FRANJO, *Govor novoimenovanim biskupima sudionicima tečaja održanog u organizaciji Kongregacije za biskupe* (13. IX. 2018.).

¹⁶ FRANJO, *Govor na susretu s predstavnicima redovničkih zajednica u Koreji*, (16. VIII. 2014.).

što dobro često ne diže prašinu. (...) Oni i dalje vjeruju i hrabro propovijedaju Evanđelje milosti i milosrđa ljudima žednima razloga za život, nadu i ljubav. Njih ne plaše rane Kristovog tijela, uzrokovane grijehom, a nerijetko baš i od sinova Crkve.«¹⁷

Vrste poteškoća

6. Problematične situacije pokreću pitanja o kritičnim čvorištima i generatorima poteškoća ili nedaća koje se najčešće susreće u posvećenom životu općenito. Papa Franjo shvaća da su to rizici i ograničenja koja proizlaze također iz kulture našega doba: »Živimo uronjeni u takozvanu *kulturu rascjepkanosti* i privremenosti.«¹⁸

Prije nego predstavimo postupke praćenja, prevencija i skrbi, treba prepoznati neka čvorišta koja su uzrokom različitih oblika poteškoća ili ozbiljnijih i kritičnijih problema. Ističemo neke od njih koji se pokazuju sve relevantnijima i učestalijima. U toj je perspektivi ključno prepoznati probleme i saslušati one koji se s njima suočavaju kako se kasnije ne bi zaključilo da su situacije nerješive.

Budni pogled i pozorno slušanje

7. Pozvani smo prepoznati, odnosno budno gledati i pozorno slušati: to je »pristup učenika koji se hrani svjetlom i snagom Duha Svetoga«¹⁹. To nas osluškivanje stavlja u stav pozornosti prema drugima, prema braći i sestrama oko nas. Prepoznati znači »naučiti razlučivati i otkrivati« ono što nas drži na stanovitaj

¹⁷ FRANJO, *Govor novoimenovanim biskupima sudionicima tečaja održanog u organizaciji Kongregacije za biskupe* (13. IX. 2018.).

¹⁸ FRANJO, *Govor sudionicima plenarne skupštine Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života* (28. I. 2017.).

¹⁹ FRANJO, *Evanđelji gaudium. Apostolska pobudnica o naviještanju Evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), br. 50. (dalje: EG).

»udaljenosti od drama kroz koje ljudi u svom životu prolaze«²⁰. Stoga su potrebni poniznost, bliskost i empatija da bi se dokučilo i zapazilo koje su to »radosti i nade, žalosti i tjeskobe ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe«²¹. Isti pogled i isto slušanje, pun brižne pažnje i brige, treba upraviti prema onima koji prolaze kroz poteškoće, nevolje, slabosti ili krize. Riječ je o pogledu »suosjećanja (...) a ne sažaljenja. Ne postoji suosjećanje bez slušanja i solidariziranja s drugim.« Taj pogled polazi od »slobode koja se rađa iz ljubavi i želje da se dobro drugoga stavlja iznad svega«²².

8. Rastresen ili kratkovidan, odnosno površan pogled uvijek je uzrokom nerazumijevanja, predrasuda, patnje i okrivljavanja; uzrokuje opasnu konfuziju među različitim psihičkim, relacijskim i duhovnim razinama ljudskoga iskustva. Prvi korak prema tomu da se utvrdi, pa i strateški, što učiniti i koje korake poduzeti da bi se prepoznalo i spriječilo ili pratilo kroz procese podrške i brige jest prepoznati da neki brat ili sestra prolaze kroz teško razdoblje. Da bi se prepoznalo, razaznalo, pratilo, potrebno je također posjedovati posebnu naobrazbu. To zahtijeva pozitivnu i učinkovitu interakciju stručnjaka kako bi se pokrenulo putove duhovnoga praćenja, psihoterapije i liječenja.

²⁰ FRANJO, *Homilija prigodom blagoslova palija za nove nadbiskupe metropolitane na svetkovinu svetih apostola Petra i Pavla* (29. VI. 2018.); usp. EG, br. 270.

²¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 1. (dalje: GS).

²² FRANJO, *Govor prigodom susreta sa svećenicima, redovnicima i redovnicama i sjemeništarcima u Boliviji* (9. VII. 2015.).

Kriza ustanova: nesigurnost i dezorijentiranost

9. Tijekom svoje stoljetne povijesti posvećeni život umio je pokazati uvijek novu sposobnost privlačenja²³ onih koji, u potrazi za smislom, u njemu pronalaze značajan referentni model. Tu privlačnost treba obnoviti i poticati »u njezinu izvornom sjaju i vratiti joj njezinu negdašnju draž, kao protulijek za ‘paralizu normalnosti’ i kao vrata milosti koja mrsi račune svijetu i njegovoj logici. Iznova probuditi čar evanđeoske radikalnosti kod mlađih naraštaja kako bi se ponovno moglo otkriti proroštvo čistoće, siromaštva i poslušnosti kao predokus Kraljevstva i puno ostvarenje vlastitog života aspekt je koji se ne može gurati u drugi plan u vremenu u kojem dominiraju konzumerističke i komercijalističke logike.«²⁴

Ustanove također prolaze kroz krizu s rizikom da više naglase »sjene nego svjetlo«²⁵. S mudrim realizmom papa Franjo primjećuje da »kad život naših zajednica prolazi kroz razdoblja ‘malaksalosti’, gdje se spokoj svog doma više voli od Božje novosti, to je loš znak. To znači da se traži zaklon od vjetera Duha.«²⁶

Neprovidnost privlačnosti

10. Pozvani smo probuditi čar evanđeoskoga radikalizma nad kojim se, unutar i izvan nas, nadvio tamni veo. Neprilike i poteškoće naime potkopavaju vjerodostojnost oblika života koji

²³ »Na posvećeni život možemo primijeniti ono što sam napisao u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium*, navodeći jednu homiliju Benedikta XVI.: ‘Crkva ne raste kroz prozelitizam već *privlačnošću*.’« (FRANJO, *Apostolsko pismo svetoga oca Franje svim posvećenim osobama u prigodi Godine posvećenoga života* (21. XI. 2014.), 1.).

²⁴ XV. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE, *Mladi, vjera i razlučivanje zvanja. Instrumentum laboris* (13. I. 2017.), br. 103.

²⁵ FRANJO, *Govor prigodom susreta s klerom, redovnicima i trajnim đakonima u Napulju*, (21. III. 2015.).

²⁶ FRANJO, *Homilija na svetkovinu Dubova* (20. V. 2018.).

doživljava kako ga se sve manje cijeni kao globalni projekt jer ga kultura našega vremena doživljava sve više tuđim. Papa Franjo u više je navrata prepoznao znakove navedenoga. Papa nabroja neke od njih: »individualizam, spiritualizam, zatvorenost u svoje male svjetove, ovisnost, nepomirljivost krajnosti, odbacivanje novih ideja i pristupa, dogmatizam, nostalgija, pesimizam, skrivanje iz pravila i propisa«²⁷. Posvećena osoba nije birokrat ili službenik, nego strastvena osoba koja ne zna živjeti u »mirnoj i umrtvljujućoj osrednjosti«²⁸. Napose u *Pismu posvećenim osobama* Papa ne ostavlja prostora popustljivosti: »Da među nama ne bude tužnih lica, nesretnih i nezadovoljnih osoba, jer 'nasljedovanje s tugom na licu je žalosno nasljedovanje'. I mi, kao i svi drugi muškarci i žene, doživljavamo teškoće, noći duha, razočaranja, bolesti, opadanje snaga zbog starenja. Upravo u ovome morali bismo pronaći 'savršenu radost': naučiti prepoznati Kristovo lice koji nam je bio u svemu sličan te dakle iskusiti radost znajući da smo slični njemu koji, iz ljubavi prema nama, nije se sustezao podnijeti križ. U društvu koje se razmeće kultom efikasnosti, salutizma, uspjeha i koje marginalizira siromašne i isključuje 'gubitnike', možemo, svojim životom, svjedočiti istinu svetopisamskih riječi: *kad sam slab, onda sam jak* (2 Kor 12,10).«²⁹

»Napast preživljavanja pretvara u opasnost, prijetnju i tragediju ono što nam Gospodin predstavlja kao priliku za poslanje. I premda taj stav nije ograničen samo na osobe posvećenog života, mi smo na poseban način pozvani paziti da ne upadnemo u nju.«³⁰

²⁷ GE, br. 134.

²⁸ *Isto*, br. 138.

²⁹ FRANJO, *Apostolsko pismo svim posvećenim osobama u prigodi Godine posvećenog života*, II, 1.

³⁰ FRANJO, *Homilija u prigodi 21. Svjetskog dana posvećenog života* (2. II. 2017.).

Neodgovarajuća procjena poteškoća

11. Pozvani smo također nadići određenu suzdržanost dok govorimo o svojim poteškoćama ili slabostima jer u posvećenom životu svako optuživanje – kad se bolje pogleda – može postati samooptuživanje: nitko se ne može izvući iz problemâ koji brinu ili unose nemir u zajednicu, provinciju i ustanovu. Još se uvijek ne čini toliko očitim da su poteškoće, neprilike, krize povod za konstruktivno i mirno sučeljavanje, a ne za jalove polemike ili, još gore, za jedva prikrivenu ravnodušnost. Put prevladavanja mentaliteta u kojem se problematične situacije malne prikriva, zbog straha ili oklijevanja u iznošenju slabosti, još je uvijek otvoren. Nasuprot tomu, bespomoćno svjedočimo fenomenu – koji papa Franjo često stigmatizira – »terorizma ogovaranja« koji zasigurno ne pogoduje ozračju vedroga života u zajednici. Statistički podatci o ustanovama posvećenog života interpretiraju se kao neizbježni rezultat dezorijentiranosti i nesigurnosti današnjeg vremena, ne pitajući se jesu li to možda i neuspjesi i promašaji ustanova. Primanje novih članova u zajednicu oglašava se na sva zvona, a slučajevi napuštanja zajednice nisu za javnost, s nesvjesnom tendencijom distanciranja od potonjega.

II.

PITANJA KOJA TREBA TUMAČITI I DINAMIKE KOJE TREBA PREOKRENUTI

Procesi izgrađivanja identiteta

12. Slabosti, poteškoće, krhkosti – koje su u korijenu i pozadini nevolje – mogu se dovesti u vezu s procesima izgrađivanja identiteta koji su, u trenutačnom kulturnom okruženju, postali sve složeniji, bilo na razini svijesti/savjesti bilo na razini individualizacije/diferencijacije, a samim tim i prihvaćanja samoga sebe i vlastite nesavršenosti. Poteškoća u identificiranju sa samim sobom, bilo u psihoseksualnoj komponenti bilo u kognitivnoj i emocionalnoj dimenziji, uzrokom je mnogih neslaganja s okolinom i poteškoća u uspostavi odnosa, mnogih oblika neprilagođenosti, pa čak i ozbiljnih oblika psihopatologije. Čini se da je pojam *krize* i njenih deklinacija zajednički nazivnik vrlo različitih situacija, koje nerijetko uključuju ekstremna egzistencijalna zastranjenja. Je li kriza prisutna ili se rješava kao rizik ili mogućnost može se provjeriti samo iz njezinih ishoda. Nevolje koje ranjavaju čovječtvo posvećenoga muškarca ili žene mogu postati mjesto čišćenja, preobrazbe i mudrosti kroz potrebno iskustvo milosti koja omogućuje poslušnost pozivu (usp. 2 Kor 12,9).

U perspektivi pashalnoga misterija, priznavanje vlastite krhkosti jasno pokazuje da nas naša ograničenost, povezana s našim stanjem smrtnih bića, poziva da sve oko sebe promatramo očima povjerenja, a ne nepovjerenja, malne kao da nas netko želi iznenada zateći u našim tobožnjim ili stvarnim nedostatcima. Zatvaranja jačaju nepovjerenje i ne smanjuju moguće rizike i štete, kao ni strah od neuspjeha. U svakom slučaju, u nama je opalo povjerenje u Božju vjernost koja nas podržava i na koju možemo računati. Povjerenje je princip svakoga odjelotvorenja spasenja. Poziv da

slijedimo njegova Sina podrazumijeva predati sebe sama tom povjerenju, pa i u iskustvu nevjere i grijeha. Predajući Krista ljudskoj povijesti, Bog ga je učinio *začetnikom vječnoga spasenja svima koji ga slušaju* (Heb 5,9).

Potamnjenje vjere

13. »Povjerenje mora porasti – potvrđuje papa Franjo – upravo onda kad nas okolnosti obore na tlo.«³¹ Riječ je o okolnostima koje su, katkad, obilježene patnjom zbog gorkih kušnji podnesenih unutar ili izvan ustanove; o padovima često nehotičnima, a katkad dobrovoljnima, kada se isključuje povjerenje u Boga i nepovjerenje u samoga sebe prevagne. Zatim nahrupe drugi idoli koji »ostavljaju veliku egzistencijalnu prazninu«³². U toj praznini vjera se javlja kao »varljiva svjetlost«³³ i na kraju je se »povezuje s tamom. (...) Kada nema svjetla, sve postaje mutno i nejasno, ne može se razlikovati dobro od zla, put koji vodi cilju od puta na kojem se, izgubljeni, neprestano vrtimo u krug.«³⁴ To nije putovanje u noć, nego kolaps putovanja, sve do odluke, ponekad iznenadne i donesene bez dijaloga i sučeljavanja, o napuštanju ustanove. Iza te se odluke ponekad skriva odbijanje pomoći drugih, uskraćujući sebi mogućnost da doživimo ponovni *pohod s visine* (Lk 1,78).

Ništa manje zabrinjavajuće nije stanje onih koji u životu ne žive u Božjoj prisutnosti, a nastavljaju suživot u zajednici. Time

³¹ FRANJO, *Homilija u prigodi zahvalnog bogoslužja povodom 200. obljetnice ponovne uspostave Družbe Isusove* (27. IX. 2014.).

³² FRANJO, *Govor sudionicima plenarne skupštine Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života* (28. I. 2017.).

³³ FRANJO, *Lumen fidei. Enciklika vrhovnog svećenika Franje biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o vjeri* (29. VI. 2013.), br. 2.

³⁴ *Isto*, br. 3.

se, svjesno ili nesvjesno, izaziva velika nelagoda u kojoj braća, sestre i poglavari ostaju nemoćni u pronalaženju rješenja i u suzbijanju napetosti i nevolja koje prijete ugroziti stabilnost zajednice.

Način razumijevanja i življenja posvećenoga celibata

14. U procesima mukotrpnoga izgrađivanja vlastitoga identiteta istaknuto mjesto svakako zauzima način razumijevanja i življenja posvećenoga celibata. Takozvane afektivne krize podložne su mnogim varijablama i često teškim situacijama, uz nerijetko dramatične posljedice. Ne može se nikako reći da na to ne utječe narcisoidno kulturno okruženje u kojem se veliča užitek i traži neograničenu slobodu, posebno na polju čuvstvenoga i seksualnoga života. Papa se u nekoliko riječi oštro obrušava na »jedan od najgorih stavova redovnika: zagledanost u samoga sebe, narcizam«³⁵. Zbog krize identiteta teže je razumjeti i doživjeti posvećeni celibat kao identitet i projekt. Procesi koji su prijeko potrebni na ovom putu sazrijevanja pretpostavljaju lucidnu i raspoloživu sposobnost donošenja odluka i ljubav lišenu potrebe za posjedovanjem. To je u opreci sa svakim oblikom emocionalne ovisnosti. Ne treba usto podcjenjivati naivne stavove u načinu življenja prijateljstva i međuljudskih odnosa. Veći realizam i bolje poznavanje vlastitih granica trebali bi dovesti do stjecanja veće razboritosti. Tko je svjestan svoje slabosti, ne zavarava se da uspijeva kontrolirati svoje osjećaje i strasti kojima oni rađaju.

Nepostojanost u vjernosti

15. Teško razumijevanje posvećenoga celibata ne može se odvajati od takozvanoga *pitanja veze*. To se pitanje mora ozbiljno razmotriti, bilo zato da bi se razumjelo i spriječilo neke pojave

³⁵ FRANJO, *Govor na Međunarodnom skupu za mlade posvećene osobe* (17. IX. 2015.).

koje neizbježno vode do gubitka ustrajnosti bilo zato da bi se pomoglo, pratilo i liječilo one koji pokazuju relacijske i psihičke poteškoće ili razne oblike neslaganja s okolinom. Svijet posvećenih muškaraca i žena izložen je prodornoj kulturi rasipanja ili trošenja osjećajâ: vjernost više nije nešto samorazumljivo, a doživotna vjernost još manje. Vjernost je krepost koja konstitutivno pripada slobodi i omogućuje pojedincu koji je u procesu traženja i razlučivanja da se oblikuje u svjetlu istine i dobra shvaćenih na ispravan način. Trenutačna kriza vjernosti ide ruku pod ruku s krizom identiteta i, s tim u vezi, s krizom osjećaja pripadnosti ustanovama jer se smatra da svaka pripadnost osiromašuje, odnosno predstavlja prepreku slobodi. Darivanje samoga sebe u nasljedovanju Gospodina predanje je života iz ljubavi, ali danas se čini da je to darivanje samo na određeno vrijeme, s ograničenim rokom trajanja. Naime u današnje se vrijeme na krhkost veza ne upozorava kao na nešto čemu treba doskočiti, već se često opisuje kao evolucijski znak naše civilizacije.

Značenje veze usmjeravane pravilima

16. Već istaknutim kritičnim pitanjima moramo dodati utjecaje pogrešno shvaćenoga poimanja slobode u kojem se relativizira značenje veze usmjeravane pravilima. Taj je mentalitet ojačan široko rasprostranjenom tendencijom koja nastoji obezvrijediti značaj posredovanja ustanovâ i pravilâ. To može potaknuti zavaravajući osjećaj autonomije na koji se neki pozivaju u ime spontanosti, neposrednosti, traženja prava na vlastite prostore čak i kada oni mogu ugroziti traženje općega dobra. U posredovanjima ustanove svima se pruža mogućnost povećanja ljudskih, duhovnih, profesionalnih i, ne manje važnih, normativnih resursa. Nitko ne skriva ograničenja koja u tome postoje i koje su, kad se bolje pogleda, ujedno i naša ograničenja. Posredovanja ustanovâ i pravilâ u posvećenom životu potiču nas da promatramo sebe

same kao braću i sestre koje povezuju veze bratstva i sestrinstva. Individualizam i takozvani paralelni putovi često utiru put napuštanju ustanove. Prenaglašavanje individualnosti priječi da se vlastita dobrobit vidi u ovisnosti o dobrobiti zajednice, odnosno o jačanju dosljednosti svih u vjernosti nasljedovanja jednoga pravila.

Odnos s vremenom i prostorom

17. Sljedeća čvorišna točka za pravilno tumačenje poteškoće jest odnos s vremenom i prostorom, tim ključnim koordinatama svakoga rasta i razvoja. Prijelazi i s tim povezani izazovi i/ili krize vezani uz životnu dob iznose na vidjelo važnost pravilnoga odnosa s vremenom i prostorom. Rasipanje vremena osobito osiromašuje vjernost i ustrajnost. Prijeti nam opasnost da živimo svoje vrijeme na otuđen, svjetovan način; da se u življenju svoga vremena vodimo onim *odmah i sada*, da životarimo iz dana u dan, s površnošću koja se pretače u nepostojanost. Nije riječ samo o karakternoj nepostojanosti nego još i više o nepostojanosti u poslanju, odnosno o učestalim zahtjevima za premještajem. Takva pojava u našim sredinama nije marginalna. Znati upravljati vremenom znak je zdrave autonomije i prema tomu zrele sposobnosti izbora. Ne treba među posvećenim osobama s jedne strane podcjenjivati velik broj onih na rubu izgaranja (*burn out*) i s druge strane ništa manji broj onih koji se, praktički sasvim besposleni, oglašuju o pravilo rada. Obje se pojave itekako susreće u posvećenom životu. Posvećene osobe sklopile su savez s Bogom i sa svojom braćom i sestrama. Stoga vrijeme u kojem žive jest vrijeme koje se živi u savezu s *vjernim Svjedokom*, Isusom Kristom (usp. Otk 3,14), Onim koji će od njih tražiti također da polože račun o vremenu.

Teški međuljudski odnosi u zajednici

18. Situacija nelagodnosti uzrokovana poteškoćom – a ponekad i nemogućnošću – da se uspostavi odnose i međuljudsku komunikaciju još je jedan kritični čvor koji je u ishodištu mnogostrukih oblika nelagode ili krhkosti. U posvećenom životu bratstvo trpi zastoje do te mjere da se opravdava osrednje načine života, tek prigodna zajednička okupljanja, suživote na granici podnošljivoga. Tamo gdje se međuljudski odnosi svode na formalno uzajamno poštovanje, na susrete kojima je jedina svrha služba koju se obavlja, na točke dnevnog reda; tamo gdje se zajedničke susrete doživljava samo kao neku obvezu koju se mora ispuniti, a promjene u svakodnevnoj rutini promatra kao prijetnje mirnom životu, stvaraju se preduvjeti za postupno obezvređivanje bratstva. Ne treba stoga čuditi da začetke napuštanja treba tražiti, zapravo, u udaljavanju od vlastite zajednice. Kao odgovor na te napasti papa Franjo potiče nas da povratimo vrijednost života u zajednici koja štiti od »rastućeg konzumerističkog individualizma koji nas hoće odvojiti od drugih u potrazi za blagostanjem u kojem ćemo uživati bez drugih«³⁶

Iskustvo samoće

19. Poteškoće povezane s međuljudskim odnosima mogu izazvati, osobito u posvećenom životu, problem široko rasprostranjenoga i bolnoga iskustva samoće – kao osobnoga iskustva – čak i u sredinama u kojima pažnja i blizina braće i sestara nipošto ne izostaju. Samoća posvećene osobe može izložiti pojedinca rizicima. Okruženost braćom i sestrama – ljudima s kojima se zajedno živi ili uz koje nas vežu veze poštovanja i prijateljstva – prilika je koja pomaže probiti krug izolacije u koji se osoba zatvara. Samoća se pretvara u izoliranost kada dovodi do »sklanjanja u vlastite sigurnosti i udobnosti, do nezainteresiranosti za živote drugih, do podjela u

³⁶ GE, br. 146.

strančarske skupine. (...) Situacije su to koje prerastaju u svojevrsnu izolaciju, tugu i nezadovoljstvo individualiste, tugu koja malo-pomalo ustupa mjesto ogorčenosti, neprestanom prigovaranju i dosadi. «³⁷ S druge strane samoća postaje plodna kad je nastanjena prisutnošću Boga kojem se predalo vlastiti život te prisutnošću braće i sestara, tim prisutnostima koje nam je Bog dao u svojoj providnosti i koje pomažu izići iz sebe kako bi se ponovno otkrilo dar drugoga.

Napetost između zajedništva i poslanja

20. Još jedan kritični element može se prepoznati u napetosti između zajednice i poslanja, koju se pozitivno shvaća kao »napetost u vitalnom smislu, napetost vjernosti«³⁸. Ta napetost, ako se ne prevlada i ne riješi, može uzrokovati konflikte, izazvati nezadovoljstvo i/ili razočaranje, osobito ako je povezana s aktivizmom ili individualizmom. No, ona može biti i prilika za kreativnost i inovaciju, ukoliko se doživljava kao prigoda za zajedničke projekte, za ulaganje novih energija. Plodna elaboracija napetosti između zajedništva i poslanja dovodi do osobne promjene i promjene u zajednici koja se »sastoji u obraćenju našeg vlastitog pogleda to jest nastojati gledati jedni druge u Bogu i znati se staviti u položaj drugoga: eto dvostrukog izazova povezanog s traženjem jedinstva (...) unutar redovničkih zajednica«³⁹. Jasno je da neriješene napetosti, koje se često izrode u otvorene konflikte, jačaju nezadovoljstvo zajednicom, podrivaju osjećaj pripadnosti ustanovi i u konačnici mogu destimulirati vlastito životno opredjeljenje do te mjere da se napuštanje ustanove smatra jedinim rješenjem.

³⁷ FRANJO, *Homilija u Kubi* (20. IX. 2015.).

³⁸ FRANJO, *Govor prigodom susreta s redovnicima i vjericama Rimske biskupije* (16. V. 2016.).

³⁹ FRANJO, *Govor sudionicima Ekumenskog susreta redovnika i redovnica održanog u organizaciji Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života* (24. I. 2015.)

Odnos prema digitalnom svijetu

21. U našim zajednicama, poglavito u problematičnim situacijama u zajednici, može doći do neprikladnoga pristupa digitalnom svijetu i, kao posljedica toga, do traženja utočišta u komunikacijskim prostorima koje pružaju nove tehnologije, osobito *društvene mreže*. »Postoje određeni problemi – kao što je podsjetio papa Franjo –: brzina kojom se prenose informacije nadilazi našu sposobnost razmišljanja i prosuđivanja i ne dopušta uravnotežen i ispravan oblik samoizražavanja. Različitost mišljenja može se promatrati kao bogatstvo, ali to također omogućuje ljudima da se zatvore u sferu informacijâ koje odgovaraju njihovim željama i idejama, ili također određenim političkim i gospodarskim interesima. Svijet komunikacija može nam pomoći proširiti vlastita znanja ili, naprotiv, odvesti nas na pogrešan put. Želja za digitalnom povezanošću može imati za posljedicu da se izoliramo od naših bližnjih, od onih koji su oko nas.«⁴⁰ Ne može se k tomu izbjeći pitanje o vrsti veza koje se uspostavljaju medijskom komunikacijom, koja je sve raširenija i učestalija i u našim zajednicama. U porastu su oblici psihološke ovisnosti koji otvaraju put prema drugim vrstama nedaća i slabosti: »Digitalni mediji – primjećuje papa Franjo – mogu ljude izložiti opasnosti ovisnosti, izolacije i postupnog gubitka doticaja s konkretnom stvarnošću, onemogućujući razvoj autentičnih međuljudskih odnosa. Putem *društvenih mreža* šire se novi oblici nasilja, primjerice zlostavljanje preko interneta (*cyberbullying*). *Internet* je također kanal za širenje pornografije i izrabljivanja osoba u seksualne svrhe ili kroz kockanje.«⁴¹

⁴⁰ FRANJO, *Komunikacija u službi autentične kulture susreta. Poruka za 48. Svjetski dan sredstava društvene komunikacije* (1. VI. 2014.).

⁴¹ FRANJO, *Christus vivit. Posinodska apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu* (25. III. 2019.), br. 88. (dalje: CV).

Odnos prema moći i posjedovanju

22. Prisutni u svakom ljudskom odnosu, »često nam se isprječuju na našem putu želja za moći i svjetovni interesi«⁴². »Čak i oni koji se odlikuju čvrstim doktrinarnim i duhovnim uvjerenjima često podliježu načinu života koji dovodi do navezivanja na materijalne sigurnosti ili želje za stjecanjem moći i ljudske slave pod svaku cijenu, namjesto da daju život za druge u svojem poslanju.«⁴³ U dokumentu *Za novo vino nove mješine* izražena je zabrinutost zbog činjenice da su se »zadržali stilovi i prakse upravljanja koji su daleko ili odudaraju od duha služenja, a to ide čak tako daleko da se izrode u oblike autoritarizma«⁴⁴

⁴² GE, br. 91.

⁴³ EG, br. 80.

⁴⁴ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Za novo vino nove mješine. Od Drugoga vatikanskoga koncila naovamo posvećeni život i još uvijek prisutni izazovi* (6. I. 2017.), br. 43.

Drugi dio
PONOVRNO OŽIVJETI SVIJEST

I. VJERNOST I USTRAJNOST

Memoria Dei

23. Vjernost je stavljena u suodnos s vremenom, poviješću i svakodnevnim životom. Ako je vjernost bitna krepost svakoga međuljudskoga odnosa, ustrajnost je specifična krepost vremena: obje kreposti odnos s drugim čine izazovnim. U današnjem vremenu, rascjepkanom i lišenom obvezâ, te stvarnosti postaju izazov za svaku osobu, a osobito za kršćanina. Kako prepoznati vlastitu vjernost ako ne polazeći od vjernosti Onoga koji je vjeran (usp. 1 Sol 5,24) i od vjere u njega? Vjeran je onaj koji združuje spomen i sadašnjost; to mu omogućuje da bude ustrajan. Uistinu, ustrajnosti ne može ni biti ukoliko nije podržana s *memoria Dei*. U tome smislu, kršćanin, sposoban za *memoria Dei*, poznaje i pami Gospodinovo djelovanje. To je sjećanje koje uključuje čovjekovo srce, sjedište njegove volje i njegova uma. Neprestano obnavljanje sjećanja na Božju vjernost budi i podupire vjernost vjernika.

Bog je vjeran

24. Papa Franjo često nas potiče da se sjetimo, da se spominjemo Kristove neizmjerne ljubavi, i precizira: »Isusova zaručnička ljubav prema Crkvi ima tri značajke: ona je vjerna; ona je ustrajna, nikad se ne umara ljubiti, ona je plodna. (...) Vjernost je upravo bît Isusove ljubavi.«⁴⁵

Vjernost i ustrajnost središnje su teme u Božjoj riječi. Naime, vjernost – *hesed* – jedan je od glavnih Božjih atributa: Bog je vjeran. Čitava povijest spasenja nije ništa drugo nego povijest saveza

⁴⁵ FRANJO, *Jutarnja meditacija u kapeli Domus Sanctae Marthae* (2. VI. 2014.), u: *L'Osservatore Romano*, 3. lipnja 2014., CLIV (124).

između Boga i stvorenja, između Boga i njegova naroda, Izraela, između Boga i čitavoga čovječanstva. Dobrota i vjernost karakteriziraju Božju narav i sva njegova djelovanja prema izabranom narodu, ali i prema čitavom stvorenom svijetu.

Bog obećava da nikada neće izdati svoj savez, nego da će mu ostati vjeran dok je svijeta i vijeka. Obuzdava svoj gnjev i preuzima na sebe čovjekovo zlo, tako da mu čovjek može ponovno biti vjeran sa slobodom koju mu oprostjenje ponovno vraća. To neprestano prijanjanje uz savez nije ništa drugo nego Božja vjernost svomu obećanju. Prorok Hošea objašnjava tu Božju vjernost kao plod njegove nepokolebljive ljubavi prema narodu sugestivnom slikom braka: *Stoga ću je, evo, primamiti, odvesti je u pustinju i njenu progovoriti' srcu (...). U onaj dan, učinit ću za njih savez. (...) Zaručit ću te sebi do vijeka; zaručit ću te u pravdi i u pravu, u nježnosti i u ljubavi; zaručit ću te sebi u vjernosti i ti ćeš spoznati Jahvu* (Hoš 2,16). Očigledna i opetovana krhkost Izraela ne okrnjuje stijenju (Pnz 32,4) Božje vjernosti, kao što psalmist pjeva: *od koljena do koljena tvoja je vjernost* (Ps 119,90).

Krist – ikona vjernosti

25. Iz ovoga proizlazi ljudski odgovor: vjernost koja je prije svega *vjera* i *povjerenje* (kao što pokazuje izraz *vjernost* u grčkom jeziku, gdje se koriste izrazi *pistis/pisteuein* [vjera/ vjerovati] i njihove izvedenice), pouzdavajući se i prijanjajući uz obećanja i zapovijedi saveza. *Sve su staze Jahvine istina i ljubav za onog koji čuva savez njegov i propise* (Ps 25,10).

Iako Izrael nije bio *vjeran sluga*, izgubio se i često se ugledao na nevjeru naraštaja koji je prošao kroz pustinju – *naraštaja srcem nestalna i duhom Bogu nevjerna* (Ps 78,8) – Bog nije prestao potvrđivati svoju vjernost: *u ljubavi vječnoj smilovah se tebi* (Iz 54,8).

Tema odnosa i obnove saveza, unatoč čovjekovim nevjerama i zlu, karakterizira čitavu povijest spasenja do Isusova dolaska. Isus

je vjeran svomu Ocu i, upravo zbog toga, vjeran slabom čovječanstvu sklonom zlu, ali kojem neprestano nudi svoje obećanje spasenja. Isus Krist jest *amen* vjernosti (usp. 2 Kor 1,20; Otk 3,14). Kristovo utjelovljenje i dolazak jest ispunjenje obećanja. Isus je *vjerni Svjedok*, kako ga se opisuje u Otkrivenju (1,5), sluga *Vjerni i Istiniti* (Otk 19,11) u kojem se ispunjava *sve što je u Mojsijevu Zakonu, u Prorocima i Psalmima... napisano* (Lk 24,44). U njemu su ispunjena sva Božja obećanja (usp. 2 Kor 1,20). U Kristu se očituje Božja vjernost (usp. 1 Sol 5,23–24).

Krist, vjerni svjedok, uči čovjeka vjernosti, on je slika vjernosti; on je vjeran Bogu Ocu. Poziva sve ljude da budu vjerni njegovoj Riječi. Nama je dana milost i od nas se traži odgovor *vjernosti* Ocu po Sinu koji nas je ljubio i samoga sebe dao za nas. Jedan od prvih naziva za kršćane bio je *vjernici*, izraz koji označava vjeru u Krista (Dj 10,45; Ef 1,1), oživljenu ljubavlju (Iv 15,9). Pavao često koristi tu riječ i za osobe i za stavove, a među plodovima Duha spominje također *vjernost* (Gal 5,22).

»Tu vjernost ne možemo nikada postići vlastitim snagama, ona nije plod našeg svakodnevnog zalaganja; ona dolazi od Boga i temelji se na Kristovom *da* koji kaže: *moja je hrana vršiti volju Očevu* (usp. Iv 4,34). U taj Kristov *da* moramo ući, u prijanjanju uz Božju volju, da prispijemo dotle da poput Pavla možemo reći da ne živimo više mi, nego Krist živi u nama.«⁴⁶

Vjernost živi od susreta

26. Susret s Bogom zahvaća čovjeka u cjelini: pozvani smo živjeti potpuno predanje samih sebe, uma i volje, duha i srca, čvrstinu i slatkoću pristanka. Vjera je otajstvo susreta između Oca i Sina. Taj susret potiče Duh Sveti u srcu čovjeka koji prihvaća Riječ i dopušta biti suobličen Kristu.

⁴⁶ BENEDIKT XVI., *Opća audijencija* (30. V. 2012.).

Susret s Gospodinom otvara učenika punini života. To dioništvo u životu Trojstva očituje se u spoznaji da je Bog Sve i da se sve odnosi na njega: *svukoste staroga čovjeka s njegovim djelima i obukoste novoga, koji se obnavlja za spoznanje po slici svoga Stvoritelja!* (Kol 3,9) Trojstvo živi u životu onih koji na poziv nasljedovanja Krista (*sequela Christi*) odgovaraju predanjem vlastitoga bića: »Posvećeni život je navještaj onoga što Otac, po Sinu, u Duhu izvodi svojom ljubavlju, svojom dobrotom, svojom ljepotom.«⁴⁷

Ustrajati: spomen i nada

27. Izraz *ustrajnost* javlja se u sinoptičkim evanđeljima u identičnom obliku kod Mateja i Marka: *Tko ustraje do kraja, spasit će se* (Mt 10,22b; 24,13; Mk 13,13); i sa sličnim sadržajem kod Luke: *Svojom ćete se postojanošću spasiti* (Lk 21,19).

Sâm Isus upućuje svojim učenicima poziv na ustrajnost izravno i osobno u svečanom ozračju posljednje večere: *vi ste sa mnom ustrajali u mojim kušnjama* (Lk 22,28). On nagoviješta svojim učenicima da će se morati suočiti s istim kušnjama koje je on prošao i čini se da prepozna svoje po njihovoj spremnosti da podnose kušnje u kojima je On ustrajao, sve dotle da je dao svoj život za njih (usp. Iv 13,1). Isus ne potiče svoje učenike samo na to da ustraju *do kraja* nego da ustraju u čuvanju Riječi koju se sluša *plemenita i dobra srca* (Lk 8,15) i u donošenju ploda. I Sveto pismo otkriva se naime kao izvor ustrajnosti, utjehe i nade te, istodobno, kao razlog progona s kojima se valja suočiti (usp. Rim 15,4).

U tekstovima evanđelja predstavljene su neke od karakterističnih tema kasnije novozavjetne obrade *ustrajnosti*, kao nezaobilazne značajke kršćanâ po kojoj su prepoznatljivi. Jakovljeva poslanica započinje upravo poticajem na ustrajnost: *Pravom radošću*

⁴⁷ IVAN PAVAO II., *Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenomu životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu* (25. III. 1996.), br. 20. (dalje: VC).

smatrajte, braćo moja, kad upadnete u razne kušnje znajući da prokušanost vaše vjere rađa postojanošću. Ali neka postojanost bude na djelu savršena da budete savršeni i potpuni, bez ikakva nedostatka (Jak 1,2–4).

Ustrajnost se prije svega shvaća kao *strpljivost*, kao sposobnost podnošenja kušnji koje nas pripremaju na to da budemo *savršeni i potpuni*.

Ustrajnost koju je Pavao živio i svjedočio jest krepost onih koji se bore kako bi posvjedočili vjernost Kristu (1 Tim 6,11-12). Kršćanin je pozvan na ustrajnost po uzoru na Krista, kao što je to sam Isus rekao (usp. Lk 22,28).

28. Poslanica Hebrejima poziva nas da *postojano trčimo u borbu koja je pred nama! Uprimo pogled u Početnika i Dovršitelja vjere, Isusa* (Heb 12,1-2). U ustrajnosti se otkriva autentična ljubav prema Kristu onih koji u njega upiru oči svoga srca i uma kao što sportaš čvrsto upire svoj pogled prema cilju. Kad u životu nestane svrhe, sve postaje teško, besmisleno, a ljubav pokazuje svoju neutemeljenost.

»Autor Poslanice Hebrejima kaže: 'Postojanosti vam uistinu treba da biste, vršeći Božju volju, zadobili obećano.' (Heb 10,36). Treba vam postojanosti da biste došli do obećanja. Put do obećanja ima lijepe i svijetle trenutke, ali i mračne trenutke.«⁴⁸ Papa preporučuje da uvijek ustrajemo slijedeći dvije indikacije koje apostol predlaže, a to su sjećanje i nada. Sjetimo se sretnih dana susreta s Gospodinom; ili »kad sam učinio neko dobro djelo i osjetio Kristovu blizinu (...) ili kad sam odlučio ući u sjemenište, u posvećeni život«⁴⁹. Autor Poslanice predlaže da se prisjetimo 'prvih dana, kad je sve bilo svjetlom obasjano'. Druga je indikacija

⁴⁸ FRANJO, *Jutarnja meditacija u kapeli Domus Sanctae Marthae. Spomen i nada* (1. II. 2019.).

⁴⁹ *Isto.*

‘nada’: »kada nas đavao salijeće napastima, porocima, našim bijedama, uvijek trebamo gledati Gospodina, postojanost križa, sjećajući se prvih lijepih trenutaka ljubavi, susreta s Gospodinom i nade koja nas čeka«⁵⁰.

Ustrajnost posvećenih osoba jest dar od Boga Saveza, »rječito svjedočanstvo, iako bez riječi, vjernog Boga čija je ljubav beskrajna«⁵¹. Rođen iz živoga iskustva Ljubavi koja spašava, u svjetlu vjernosti Boga Oca, Sina i Duha Svetoga, posvećeni život svoj smisao nalazi u dinamizmu vjernosti.⁵²

Ustrajati u vjernosti

29. Polazeći od koncilskih tekstova, binom *vjernost – ustrajnost* karakterizirao je učenje Crkve o posvećenom životu. Koncil, kao i tekstovi koji su uslijedili, ne shvaćaju ta dva pojma kao istoznačnice, nego kao nerazdvojne aspekte jedinstvenoga duhovnoga stava: ustrajnost je nezamjenjiva odlika vjernosti. U koncilskim dokumentima i dokumentima koji su uslijedili neposredno poslije Koncila ustrajnost se poglavito javlja kao tipični atribut vjernosti, njezina konstitutivna kvaliteta, koja se združuje s poniznošću.

U dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* (br. 46.) izrijeком se izražava veličinu života posebnoga posvećenja koje nastavlja Kristovu prisutnost u povijesti kroz znak i djelovanje posvećenih osoba: »Sveti Sabor učvršćuje i hvali muževe i žene, braću i sestre, koji u samostanima, školama, bolnicama ili u misijama, ustrajnom i poniznom vjernošću u prije rečenom (redovničkom) posvećenju rese Kristovu Zaručnicu i svim ljudima čine plemenite

⁵⁰ *Isto.*

⁵¹ SVETA KONGREGACIJA ZA REDOVNIKE I SVJETOVNE USTANOVE, *Bitni elementi naučavanja Crkve o redovničkom životu u ustanovama posvećenim djelima apostolata* (31. V. 1983.), br. 37.

⁵² Usp. VC, br. 70.

i najrazličitije usluge.«⁵³ Sâm život posvećenih muškaraca i žena stoga je definiran njihovom ustrajnošću i poniznom vjernošću posvećenju.

Potpuna i isključiva ljubav

30. Sveti Pavao VI. u svojim je dokumentima o svećeništvu i posvećenom životu naglašavao vrijednost ustrajnosti u vjernosti i potpunoga darivanja posvećenih osoba. Taj sveti Papa, čak i kad je izravno ne spominje, ustrajnost opisuje kao znak da su osobe posvećenoga života neopozivo prikazale svoje živote i da su u potpunosti vjerne svom prikazanju.

U enciklici *Sacerdotalis coelibatus* iz 1967. godine, o celibatu prezbiterâ, isti je Papa usrdno poticao na autentičnu ljubav koja je »potpuna, isključiva, postojana, trajna i neodoljiv je poticaj koji vodi svakovrsnom junaštvu«⁵⁴. Iste je godine, u *Poruci za Svjetski dan zvanja*, ponovno istaknuo potpunost poziva na život posebnoga posvećenja: »Riječ 'zvanje' zadobiva puninu značenja, koje nesumnjivo teži postati, ako ne isključivo, a onda specifično i potpuno, tamo gdje je riječ o pozivu koji je dvostruko poseban: zato što dolazi izravno od Boga, poput zrake svjetlosti koja se svojim snažnim sjajem probija kroz najintimnije i najdublje zakutke svijesti, i zato što se praktično izražava u potpunom žrtvovanju života jednoj i najvišoj ljubavi; ljubavi prema Bogu i onome što iz ove prve proizlazi i što čini s njom jedno, a to je ljubav prema braći.«⁵⁵

Posebno je snažna apostolska pobudnica *Evangelica testificatio* iz 1971. godine, u kojoj je Pavao VI. zatražio od redovnika i redovnica da za muškarce i žene svoga doba budu svjedoci jedinstvenoga

⁵³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), br. 46. (dalje: LG).

⁵⁴ PAVAO VI., *Sacerdotalis coelibatus*. Enciklika o svećeničkom celibatu (24. VI. 1967.), br. 24.

⁵⁵ PAVAO VI., *Poruka za IV. Svjetski dan molitve za zvanja* (5. III. 1967.).

i otvorenoga života, koji se može zajamčiti samo osobnim prijanjem uz Živoga Boga.⁵⁶ Papa je svjedočenje posvećenih osoba povezo s ustrajnošću njihova života.

Tema vjernosti dobiva posebne naglaske u učiteljstvu svetoga Pavla VI. o svjetovnim ustanovama. Papa podsjeća svjetovne ustanove na »dužnost da budu vjerni«, vjerni »svom vlastitom pozivu«, koji se prije svega mora izražavati u vjernosti molitvi, »tom temelju postojanosti i plodnosti«⁵⁷.

U kasnijim dokumentima vjernost se sve više opisuje kao dinamizam rasta, u kojem ustrajnost zahtijeva nužno i složno zalaganje posvećenih osoba i samih ustanova. Ustrajnost poprima, sve jasnije i jasnije, vrijednost svjedočenja Božje vjernosti savezu uspostavljenom s posvećenom osobom, i prije nego svjedočenja vjernosti samoga posvećenoga muškarca ili žene tomu savezu.

Na Sinodi o posvećenom životu odnos između vjernosti i ustrajnosti sve se više produbljavao, a vjernost se uzimalo kao ključni izraz za sažimanje i opisivanje različitih bitnih vrijednosti posvećenoga života.

Marija – uzor ustrajnosti

31. Djevicu Mariju neprestano se navodi kao uzor i potporu toj »ustrajnosti u vjernosti« posvećenih osoba. Sveti Ivan Pavao II. obraća joj se molitvenim zazivom u zaključku pobudnice *Redemptionis donum*: »Među svim osobama koje su se bezuvjetno posvetile Bogu – ona [Bezgrješna Djevica] je prva. Ona, Djevica iz Nazareta, *posvećena je Bogu potpuno*, posvećena na najsavršeniji način. Ustrajte u vjernosti Onomu koji je vjeran i nastojte imati u *Mariji* svoj glavni *oslonac*! Bog je, naime, nju pozvao u najužu

⁵⁶ Usp. PAVAO VI., *Evangelica testificatio. Apostolski nagovor o obnovi redovničkog života po nauku II. vatikanskog sabora* (29. VI. 1971.), br. 34.

⁵⁷ PAVAO VI., *Govor na Prvom svjetskom kongresu svjetovnih ustanova* (25. VIII. 1976.).

vezu sa svojim Sinom. Neka vas ona, Djevica vjerna, prati na vašem evanđeoskom putu: neka vam ona pomogne iskusiti i svijetu pokazati *kako je Bog neizmjerljivo vjeran!*«⁵⁸

Izraz »ustrajnost u vjernosti« jedan je od najuspješnijih interpretativnih ključeva za tumačenje apostolske pobudnice *Vita consecrata*. U njoj se ustrajnost stavlja u izravan odnos sa samom vjernošću, neovisno o njezinim različitim izrazima. I kad crkveno učiteljstvo ustrajnost povezuje s vjernošću pravilu ili karizmi, u konačnici je zapravo riječ o vjernosti Bogu.

Rast u vjernosti

32. Božja vjernost prema svakom muškarcu i ženi očituje se u kreativnosti kroz čitavu povijest spasenja. Slijedom toga i naša je vjernost nešto sasvim suprotno od stalnosti, pozvana je biti dinamična, kako se to odlučno ističe u pobudnici *Vita consecrata*:⁵⁹ ono što se želi sačuvati mora se neprestano aktualizirati. Vjernost se stoga združuje s kreativnošću: nešto treba mijenjati, a nešto zadržati. Važno je razlučiti ono u čemu valja ustrajati od onoga što se, s druge strane, može i mora mijenjati.

»Tu se krije smisao poziva u posvećeni život: inicijativa posve Očeva (usp. Iv 15,16), koji od onih koje je pozvao traži odgovor potpunog i isključivog posvećenja. Iskustvo te besplatne Božje ljubavi prema Bogu do te je točke duboko i snažno da osoba zamjećuje da mora odgovoriti bezuvjetnim posvećenjem svoga života, predajući sve, sadašnje i buduće, u njegove ruke.«⁶⁰

Ako potpuna vjernost posebnom zajedništvu ljubavi s Ocem znači vjernost pozivu, posvećenju i poslanju primljenom od

⁵⁸ IVAN PAVAO II., *Redemptionis donum. Apostolski nagovor redovnicima i redovnicama o njihovom posvećenju u svjetlu tajne Otkupljenja* (25. III. 1984.), br. 17.

⁵⁹ Usp. VC, br. 70.

⁶⁰ *Isto*, br. 17.

istoga Oca, vjernost Kristu temelji se ne samo na krštenju nego na zaručničkom savezu. »Možemo reći – napisao je sveti Ivan Pavao II. u pobudnici *Vita consecrata* – da se duhovni život, shvaćen kao život u Kristu, život prema Duhu, predstavlja kao put sve veće vjernosti, na kojemu je posvećena osoba vođena Duhom i od Njega suobličena Kristu, u punom zajedništvu ljubavi i služnja u Crkvi.«⁶¹ To *biti kao On* prethodi svakom služenju, svakom djelovanju, zbog čega vjernost Kristu omogućuje posvećenim muškarcima i ženama da budu produženje posebne prisutnosti Uskrsloga u povijesti.⁶²

Upravo u vjernosti Duhu Svetom⁶³ svaka posvećena osoba može biti sve vjernija vlastitom identitetu,⁶⁴ u mjeri u kojoj djevičanstvo poradi Kraljevstva »odraz je *bezgranične ljubavi* koja povezuje tri božanske Osobe u tajanstvenoj dubini trinitarnoga života; ljubavi koju je posvjedočila utjelovljena Riječ do darivanja svoga života; ljubavi *izlivena u naša srca po Duhu Svetomu* (Rim 5,5), koja potiče na odgovor posvemašnje ljubavi prema Bogu i braći«⁶⁵.

33. U tom trinitarnom svjetlu razumijemo četiri klasične vjernosti: »Budite uvijek spremni, vjerni Kristu, Crkvi, svojoj Ustanovi i čovjeku našega vremena.«⁶⁶ Vjernost ustanovi izrijeком upućuje na Trojstvo u mjeri u kojoj je svaka karizma dar Boga koji u ljudskoj osobi nalazi suradnika; u tome smislu, osobna vjernost koja se očituje u tome da se ostaje u određenoj ustanovi, iako se dopuštaju iznimke, nije samo ljudsko pitanje, nego upućuje na dublji izbor vjernosti Bogu. Biti vjeran čovjeku našega vremena znači ljubiti ga i služiti mu prema Kristovu srcu i po uzoru na

⁶¹ *Isto*, br. 93.

⁶² Usp. *Isto*, br. 19.

⁶³ Usp. *Isto*, br. 62.

⁶⁴ Usp. *Isto*, br. 71.

⁶⁵ *Isto*, br. 21.

⁶⁶ *Isto*, br. 110.

Trojstvo. Vjernost po trinitarnom modelu ne može biti druga doli ona koju Bog ima za čovjeka, dakle potpuna vjernost u mjeri u kojoj ide do kraja, sve do križa.⁶⁷

Ustrajnost na putu svetosti

34. Stoga je posvećena osoba, već po svomu pozivu, pozvana živjeti učeništvo i nasljedovanje Krista. To je odgovor ljubavi koja uključuje potpuno prijanjanje uz Krista u daru čitavoga života, pa ako treba i do žrtvovanja samoga sebe u mučeništvu.

Sveti Ivan Pavao II. ponovno je potvrdio da posvećeni muškarc i žene moraju živjeti autentičnu ustrajnost u nasljedovanju Krista, uključujući i aspekt mučeništva kroz jednostavne i svakodnevne oblike neprestanoga referiranja na karizmu utemeljenja.⁶⁸

Ustrajnost posvećenih osoba sastoji se u tome da slijede put u okviru pravila i konstitucijâ ustanovâ, koji je ujedno i put svetosti na kojem treba ustrajati da bi se suobličili Kristu, da bi mogli biti svjedoci i sudionici njegova otkupiteljskoga djela.

Za zajednice, kao i za pojedine posvećene osobe, nasljedovanje Krista (*sequela Christi*) ispunjava se u pashalnom misteriju kojeg treba živjeti u onom »čvrstom pouzdanju u Gospodina povijesti«⁶⁹ koje upravo u ustrajnosti nalazi svoje najjasnije ostvarenje i svjedočanstvo.

S druge strane u pobudnici *Vita consecrata* podsjeća se na to kako »u ovom stoljeću, kao i u drugim povijesnim epohama, posvećeni muževi i žene su pružili svjedočanstvo Kristu Gospodinu darom vlastitoga života. Ima tisuće onih koji su, natjerani u katakombe zbog progonstva totalitarnih režima ili nasilničkih skupina, napadani u misionarskoj djelatnosti, u djelovanju u korist siromašnih, u pružanju pomoći bolesnima i isključenima,

⁶⁷ Usp. *Isto*, br. 86.

⁶⁸ Usp. *Isto*, br. 37.

⁶⁹ *Isto*, br. 63.

živjeli i žive svoje posvećenje u produženom i junačkom trpljenju, često prolijevajući i vlastitu krv, potpuno suobličeni razapetomu Kristu.«⁷⁰ Tim ženama i muškarcima, koji su u ljubavi ustrajali do te mjere da su dali svoj život, apostolska pobudnica povjerava zadatak posrednikâ za vjernost svake posvećene osobe.⁷¹

Bratski život – mjesto ustrajnosti

35. Učiteljstvo je, poslije Koncila, razvilo i produbilo konstantno promišljanje o ulozi bratskoga života u ustrajnosti posvećenih osoba. Sve se više inzistiralo na činjenici da u bratskomu životu u zajednici i u odnosima koji se u njoj uspostavljaju valja prepoznati jedno od karakterističnih područja nasljedovanja Krista (*sequela Christi*). S druge strane, vrlo je znakovito da koncilsko učiteljstvo za život u zajednici kaže da je to ono u čemu treba ponajprije ustrajati: »Po primjeru prve Crkve, u kojoj je mnoštvo vjernika bilo jednog srca i jedne duše (usp. Dj 4,32), neka se u molitvi i jednodušnoj zajednici (usp. Dj 2,42) ustrajno njeguje zajednički život hranjen evanđeoskim naukom i liturgijom, a osobito Euharistijom.«^{72,73} Apostolsku zajednicu u Jeruzalemu predlaže se dakle kao model redovničkoga života kako bi mogao prihvatiti izazove koje današnje vrijeme stavlja pred njega.

Učiteljstvo upozorava na oruđa kojima se oživljava i jača bratski život: to su evanđelje, euharistija i molitva. Ta će se oruđa ne prestano preporučivati u dokumentima koji slijede, a detaljno su obrađena u uputi *Ponovno krenuti od Krista*.⁷³ Na progresivan se

⁷⁰ *Isto*, br. 86.

⁷¹ *Isto*.

⁷² Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Perfectae caritatis. Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života* (28. X. 1965.), br. 15.

⁷³ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Ponovno krenuti od Krista. Obnovljena zauzetost posvećenoga života u trećem tisućljeću* (19. V. 2002.), (dalje: PKK).

način naglašava da je za istinski život zajedništva bitna ne samo molitva nego i ustrajnost pojedinih članova zajednice na osobnom putu prijanjanja uz Krista, koje se također ostvaruje brigom o odnosima u zajednici. Izlazi k tomu na vidjelo da je ustrajnost svakoga pojedinoga člana zajednice usko povezana s ustrajnošću zajednice u cjelini.

Suodgovorni za vjernost brata i sestre

36. Snažna povezanost između autentičnoga evanđeoskoga bratskoga života i djelotvorne sposobnosti zajednice za formaciju mladih redovnika naširoko je potvrđena i produbljena smjernicama *Potissimum institutioni*⁷⁴. U dokumentu se, upućujući ponovno na »temeljno nadahnuće« Crkve opisano u Djelima apostolskim, »plod Pashe Gospodnje«, podsjeća na uvjete i zahtjeve koje takav model iziskuje:⁷⁵ ponizni realizam i stav vjere, samoodricanje i prihvaćanje dara Duha, sve dakle značajke koje odgovaraju ustrajnosti.

37. U uputi *Bratski život u zajednici*⁷⁶ ističe se puno sazrijevanje temeljne vrijednosti zajedničkoga života kao potpora i jamstvo za ustrajnost. »Kakvoća bratskoga života – čitamo u Uputi – ima snažan utjecaj i na ustrajnost pojedinih redovnika. Kao što je osrednja kakvoća bratskoga života bila često spominjana kao uzrok mnogih napuštanja zajednice, isto je tako življeno bratstvo bilo i još uvijek jest snažna potpora ustrajnosti mnogih. U zaista bratskoj zajednici svatko se osjeća suodgovornim za vjernost

⁷⁴ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Potissimum institutioni*. *Smjernice za formaciju u redovničkim ustanovama* (2. II. 1990.).

⁷⁵ Usp. *Isto*, br. 26.

⁷⁶ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Bratski život u zajednici* (2. II. 1994.), (dalje: BZZ).

drugoga, svatko daje svoj doprinos da se stvori vedro ozračje udi-oništa života, razumijevanja, uzajamne pomoći; svatko je pažljiv prema časovima umora, trpljenja, odvajanja, gubljenja motiva kod brata, svatko nudi svoju pomoć onome koga su ražalostile poteškoće i kušnje. Na taj način redovnička zajednica koja podržava ustrajnost svojih članova stječe i snagu znaka neprestane vjernosti Bogu pa stoga i potpore vjere i vjernosti kršćana uro-njenih u događanja ovoga svijeta, koji čini se, sve manje poznaje putove vjernosti. «⁷⁷

38. Zajedničarske dimenzije ustrajnosti vraćaju se u najnovijim dokumentima s daljnjim značajnim naglascima. U smjernicama *Ponovno krenuti od Krista* upravo se u formaciji raspoznaje izravno područje ustrajnoga zalaganja bilo ustanove bilo posvećene osobe.⁷⁸³⁴ U uputi *Služenje autoriteta i posluh*,⁷⁹³⁵ konačno, povjerava se poglavaru, kao jamcu i promicatelju bratskoga života autentično življena u skladu s evanđeljem, brigu i posredovanje za ustrajnost svakoga od povjerenih mu redovnika.⁸⁰³⁶

Ustrajni u molitvi

39. U dokumentima učiteljstva tema molitve karakterizira odnos između ustrajnosti i vjernosti. Prva ustrajnost koju je posvećena osoba pozvana sačuvati jest stalno moliti za milost vjernosti: »poniznije i ustrajnije moliti za milost vjernosti, koja nikada nije bila uskraćena onima koji su za nju molili iskrena srca «⁸¹.

⁷⁷ *Isto*, br. 57.

⁷⁸ PKK, br. 18.

⁷⁹ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Služenje autoriteta i posluh*, (5. V. 2008.).

⁸⁰ Usp. *Isto*, br. 30.

⁸¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 16.

Napose se u smjernicama *Ponovo krenuti od Krista* dublje proniknulo u razmišljanje o ulozi Duha Svetoga u molitvi i ustrajnosti posvećene osobe te se to razmišljanje i razvilo. U uputi je sadržan poziv da se otvorimo životvornom dahu Duha Svetoga, koji postaje tvorac prijeko potrebne ustrajnosti posvećene osobe.⁸²

Djelovanje Duha ni na koji način ne umanjuje odgovornost posvećene osobe. Naprotiv, upravo ustrajnost posvećene osobe predstavlja područje i samo sredstvo te duhovne borbe koja stavlja u pokret sve njezine ljudske vrline, čini je slobodnim subjektom u čuvanju primljenih darova milosti i omogućuje joj da obnavlja svaki dan njihovu vrijednost u neprestanoj dinamici obraćenja. Učiteljstvo nije previdjelo taj temeljni aspekt ustrajnosti.

Formacija – temelj ustrajnosti

40. Sve veća svijest o važnosti formacije u ustrajnosti posvećene osobe i njezinoj sposobnosti da se za nju bori pronalazi svoj najzreliji i najpotpuniji izraz u smjernicama dokumenta *Potissimum institutioni*. Čini se da čitav dokument upravo kreće od želje za jačanjem, pomoću odgovarajućih formacijskih priprava, kvalitete posvećenoga života i ustrajnosti pojedinih posvećenih osoba. Osoba je pozvana otvoriti se dvama temeljnim stavovima, karakterističnima za duhovnu borbu: »poniznost onoga koji se povjера mudrosti Božjoj i znanje i prakticiranje duhovnog razlikovanja da bismo mogli prepoznati prisutnost Duha u svim vidovima života i povijesti«⁸³. U dokumentu se podsjeća na to da je za razlučivanje Božje volje potrebno i ljudsko posredovanje duhovnoga vođe, zahvaljujući kojem će posvećena osoba moći ostvariti tu

⁸² PKK, br. 10.

⁸³ PI, br. 19.

otvorenost srca koja predstavlja još jedno od najtradicionalnijih i najvažnijih sredstava duhovne borbe. To nimalo ne umanjuje odgovornost svake osobe u vlastitoj formaciji.⁸⁴

41. U tome dinamizmu razumijemo važnost trajne formacije koja potiče i posvećenu osobu i ustanovu na »neprestano potvrđivanje vjernosti Gospodinu, poučljivosti spram Duha, (...) postojanost u predanju i poniznost u podnošenju protivština«⁸⁵.

Sveti Ivan Pavao II. u pobudnici *Vita consecrata* također u više navrata poziva na zajedničarsku dimenziju duhovne borbe na putu prema svetosti. Papa poziva ustanove na hrabrost u suočavanju sa svakodnevnim »materijalnim i duhovnim teškoćama« u »punoj poučljivosti Božjem nadahnuću i crkvenom razlučivanju«⁸⁶.

Radost ustrajnosti

42. U dokumentu *Bratski život u zajednici* nudi se još jedan element vjernosti i ustrajnosti, a to je radost. Temeljni kriterij za kvalitetu bratskoga života prepoznat je u »svjedočenju radosti« čitavoga bratstva, koje predstavlja daljnju »potporu ustrajnosti« posvećene osobe. »Ne treba na kraju zaboraviti da su mir i veselje što smo zajedno uvijek znak kraljevstva Božjeg. Radost što živimo, makar usred poteškoća ljudskog i duhovnog putovanja te u svakodnevnim dosadama, dio je Kraljevstva. Ta je radost plod Duha te obuhvaća jednostavnost života i jednolično tkivo svagdašnjice. Bratstvo bez radosti je bratstvo koje se gasi. Vrlo brzo će njegovi članovi pokušati potražiti negdje drugdje ono što ne mogu naći kod kuće.«⁸⁷

⁸⁴ Usp. *Isto*, br. 29.

⁸⁵ *Isto*, br. 67.

⁸⁶ VC, br. 37.

⁸⁷ BŽŽ, br. 28.

Već se u konstituciji *Lumen gentium* redovničke zajednice definiralo kao sredstva za napredovanje »u duhovnoj radosti na putu ljubavi«⁸⁸. Kasnije je učiteljstvo inzistiralo na povezanosti između svjedočanstva posvećenog života i radosti, poglavito kroz življeno bratstvo. »Naši suvremenici – nastavlja se u dokumentu *Bratski život u zajednici* – u posvećenim osobama žele vidjeti radost koja proizlazi iz boravka s Gospodinom«⁸⁹, radost što smo ostali vjerni,⁹⁰ a što je plod »svakodnevnih susreta s Božjom riječju ispunjenih ljubavlju«⁹¹.

Zajednice, ispunjene radošću i *Duhom Svetim* (Dj 13,52), »u kojima uzajamna pažnja pomaže da se prevlada samoća, saobraćanje potiče sve da se osjećaju suodgovornima, praštanje liječi rane, osnažujući u svakome nakanu zajedništva. U zajednicama toga tipa narav karizme upravlja snagama, podupire vjernost i apostolski rad prema jedinomu poslanju«⁹², one same postaju evangelizacijske, »mjesto nade, mjesto proživljenih blaženstava, mjesto u kojima je ljubav, crpeći iz molitve, vrela zajedništva, pozvana da postane logikom života i izvorom radosti«⁹³.

43. U apostolskoj pobudnici *Vita consecrata* poziva se zatim na poseban način posvećene žene da žive svoj poziv »u punini i s radošću«⁹⁴, da bi bile »znak Božje nježnosti prema ljudskom rodu i naročito svjedočanstvo tajne Crkve koja je djeвица, zaručnica i majka«⁹⁵.

⁸⁸ LG, br. 43.

⁸⁹ BŽZ, br. 28.

⁹⁰ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Služenje autoriteta i posluš*, br. 7.

⁹¹ *Isto*.

⁹² VC, br. 45.

⁹³ *Isto*, br. 51.

⁹⁴ *Isto*, br. 57-58.

⁹⁵ *Isto*.

Poseban zadatak, također s obzirom na ustrajnost u radosti, povjeren je onima koji obavljaju službu autoriteta, koji su pozvani uzdizati svoju molitvu do neba, tako da oni koji su im povjereni »s radošću ustraju u svetom naumu te, zahvaljujući svojoj ustrajnosti i postojanosti, postignu vječni život«⁹⁶.

44. U dokumentima pape Franje posebnu se pozornost pridaje radosti. *Evangelii gaudium*, *Amoris letitia*, *Gaudete et exsultate*, već u svojim uvodima (*incipit*) osvjetljavaju evanđeoski zahtjev koji je temeljan u životu učenikâ: potreba radosti, koja je radost evanđelja, radost ljubavi, radosno iskustvo zajedništva s Gospodinom Isusom. Obraćajući se posvećenim osobama, on ih neprestano poziva da svjedoče radost: »*Ovo je ljepota posvećenja: to je radost, radost.*«⁹⁷ Radost donošenja Božje utjehe svima.

Radost za papu Franju nije bespotreban ures, nego je zahtjev i temelj ljudskoga života. U svakodnevnim izazovima svaki muškarac i žena teže dosegnuti radost i prebivati u njoj u cjelini bića, radost je pokretna sila ustrajnosti. »Radost se rađa iz besplatnosti susreta! (...) I radost susreta s njim i njegova poziva vodi nas do toga da se ne zatvaramo, nego da se otvorimo; vodi služenju u Crkvi. Sveti Toma je govorio '*bonum est diffusivum sui*'. Dobro se širi. Radost se također širi. Ne bojte se pokazati radost što ste odgovorili na Gospodinov poziv, što vas je on sebi izabrao u ljubavi da svjedoče njegovo evanđelje u služenju Crkvi. A radost, istinska radost je zarazna; prenosi se... tjera nas ići naprijed.«⁹⁸

⁹⁶ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Služenje autoriteta i posluš*, br. 30.

⁹⁷ FRANJO, *Susret sa sjemeništarcima, bogoslovima, novacima i novakinjama* (6. VII. 2013.).

⁹⁸ FRANJO, *Autentični i dosljedni*. Papa Franjo govori o ljepoti posvećenja (*Susret sa sjemeništarcima, bogoslovima, novacima i novakinjama*, Rim, 6. srpnja 2013.), u: *L'Osservatore Romano*, 8. – 9. srpnja 2013., CLIII (155), 6.

II.

PROCESI ZA ZAJEDNIČKO RAZLUČIVANJE

Škola života

45. Vjernost ustrajnosti u pozivu dragocjen je dar koji se nalazi u glinenim posudama (usp. 2 Kor 4,7). U napetosti između darovanoga blaga i krhkosti koju se danas susreće u posvećenom životu najvažnije je održati ravnotežu koja će dati perspektivu procesu rasta svakoga pojedinca. Upravo iskustva mogu iznjedrili životne prilike koje će pridonijeti preoblikovanju starih obraza, osobito ako osobe nauče iščitavati završetak puta pripreve za zvanje iz konstruktivne motivacijske i afektivne perspektive, koja može svakodnevnom ponašanju utisnuti novo značenje. Sve je to moguće ako gledamo na posvećeni život kao na *školu života*, gdje u odnosu s drugima »učimo ljubiti Boga, ljubiti braću i sestre s kojima živimo, ljubiti čovječanstvo kome je potrebno milosrđe Božje i bratska solidarnost«⁹⁹.

Promatrati napuštanja posvećenoga života kao dio *procesa razlučivanja/praćenja* činilo bi se proturječnošću, pogotovo ako je riječ o osobama koje su doživjele i drugima u svojim zajednicama i ustanovama priuštile trenutke poteškoća i napetosti. Naime kad se izlazak subrata ili susestre doživljava kao »oslobođenje«, nešto nije valjalo na putu razlučivanja. Do faze konačnoga razlučivanja ne bi se smjelo doći prolaženjem kroz situacije isključenja ili stvarnoga izгона iz zajednice ili ustanove: time se naime riskira da se ojača osjećaj neuspjeha kod onih koji izlaze i prouzroči novu nelagodnost kod onih koji ostaju.

46. Danas bi trebala postojati zrelija svijest o *odgojnoj perspektivi Crkve* koja brine za braću i sestre u poteškoćama i – kad je riječ o

⁹⁹ BŽZ, br. 25.

bolnim i teškim izborima – prati ih u potrazi za drugim putem i novim značenjima koji mogu dati smisao njihovu životnom izboru. Imamo na raspolaganju mogućnosti i resurse koji su dosad bili latentni. Riječ je o tome da ih treba ponovno otkriti kako bismo dosegнули egzistencijalne periferije, ne samo prema van u evangelizaciji nego i unutar vlastitih okruženja. Prepuštanje pesimizmu kad se suočimo s fenomenom napuštanja vodi k stavu rezignirane pasivnosti ili, još gore, k stavu otklanjanja vlastite odgovornosti, uvjereni da se više ništa ne može učiniti.

Pa ipak, upravo u tim trenutcima bolne dezorijentiranosti postoji potreba za praćenjem koje će pomoći u donošenju odluka o vlastitome životu, pružajući »osobi... potporu većeg pouzdanja i intenzivnije ljubavi«¹⁰⁰. Naime upravo u trenutcima krhkosti osoba osjeća najsnažniju potrebu ponovno otkriti značenje saveza kojega Bog ne namjerava opovrgnuti, nego ga baš naprotiv neprestano obnavlja osobito s onima koji su slabi i dezorijentirani. Potrebna je odgojna blizina koja će pomoći osvrnuti se unatrag na prijedeni životni put, sve do točke donošenja odluke koja također može biti bolno »ne«. Gledati na trenutak napuštanja zajednice kao na put praćenja zvanja znači raditi zajedno na razlučivanju. Proces razlučivanja na osobit način ima smisla u najosjetljivijim i najvažnijim trenutcima života. U toj perspektivi uključivanja, poštujući različitost izbora brata ili sestre, treba gledati odluku o napuštanju zajednice ukoliko se do odluke došlo zajedničkim razlučivanjem na putu praćenja zvanja. Trenutak *krize* može postati prilika, *kairòs* za čitavu zajednicu.

¹⁰⁰ VC, br. 70.

Zajedno raditi na zajedničkom razlučivanju

47. Kao u trenutku početnoga razlučivanja, kada je bilo znakova koje je trebalo zajedno prepoznati, i u trenutku odluke o napuštanju posvećenoga života potrebno je ponovno otkriti duboki smisao, skriven među naborima događaja, Božjega poziva i odgovora osobe, gdje se Bog nastavlja očitovati kao Onaj koji daje smisao svakom događaju ljudskoga života. Važno je da i za to razdoblje također postoje jasne smjernice i ciljevi kao i topla ljudska podrška. Potrebno je, u tome smislu, opremiti se odgovarajućim oruđima, ne samo na profesionalnoj razini, da bi se znalo tumačiti problematike, nego prije svega u preuzimanju zajedničke obveze da im se pristupi na primjeren način. U tome duhu, *zajedničko razlučivanje* ostaje ključno za vjerodostojnost i pouzdanost života i poslanja posvećenih muškaraca i žena, u zajedništvu s Crkvom, posebno u trenutačnim povijesnim prilikama. Zaključujući razmišljanje o razlučivanju u apostolskoj pobudnici *Gaudete et exsultate*, u posebno važnom odlomku, papa Franjo rezimira značenje vlastitoga puta: »Kad pred Bogom preispitujemo svoj život, nijedno područje ne smije ostati isključeno. U svim aspektima života možemo nastaviti rasti i ponuditi Bogu nešto više, čak i u onim područjima u kojima doživljavamo najveće teškoće. Trebamo, međutim, tražiti od Duha Svetoga da nas oslobodi i odagna onaj strah koji nas tjera da mu zabranimo da uđe u određene dijelove našeg života. Bog traži sve od nas, ali on nam sve i daje. On ne želi ući u naše živote da nam nešto oduzme ili oslabi, već da nam dadne puninu. Razlučivanje nije, dakle, umišljeno analiziranje sebe samih ili oblik egoistične introspekcije, već pravi izlazak iz sebe samih kako bi se približili otajstvu Boga koji nam pomaže ostvariti poslanje na koje nas je pozvao, za dobro naše braće i sestara.«¹⁰¹

¹⁰¹ GE, br. 175.

Razlučivanje i praćenje

48. Istinski izlazak iz sebe prema Božjem otajstvu nije pothvat samotnjakâ, nego putovanje u društvu mladih, odraslih, starijih osoba – subračé i susestara – koji su krenuli živjeti zajedno pustolovinu preobražavajućega susreta s Gospodinom. To putovanje vodi prema zrelosti vjere, prema uzrastu odrasloga vjernika (usp. 1 Kor 13,11–12). Pozvani smo donositi odluke koje uključuju vlastitu vjerničku svijest, odlučivati o sebi samima i vlastitome životu u slobodi i odgovornosti, u skladu s istinom Božjega tajanstvenoga plana, bez obzira na moguće rizike i eventualne neizvjesnosti. To se putovanje odvija po etapama unutar procesa oblikovanja osobnoga identiteta, u stalnoj svijesti o obnovljenom redovničkom ili svećeničkom identitetu.

Odlučnija provedba *razlučivanja* u svakoj etapi i koraku posvećenoga života – uz pomno promišljanje o njegovim značenjima, ciljevima i uvjetima – za sobom povlači *praćenje* parabole o ustrajnosti posvećenih muškaraca i žena u vjernosti daru poziva na nasljedovanje Krista (*sequela Christi*). Tradicija je mudro njegovala taj put, koji omogućuje pažljivo i učinkovito sprečavanje neugodnosti i rizikâ. Na tome obzoru *proces razlučivanja i praćenja* za posvećene osobe, zasigurno zahtjevniji nego u prošlosti, predstavlja mogućnosti koje se mogu izraziti na nov način. Prije-ko je potrebno prepoznati i uhvatiti se u koštac s pitanjima koja možda pobuđuju zabrinutost, ali su ujedno znakovi nade. Praćenje i razlučivanje neraskidivo su jedno s drugim povezani: prvo se ostvaruje u virtuoznom procesu razlučivanja, a potomje se njeguje i poprima oblik praćenja.

49. Među znakovima nade posebno primjećujemo progresivno prevladavanje mentaliteta koji je težio ulijevati osjećaj krivnje onima koji su napuštali posvećeni život, nijećući odgovornost ustanove. Više od pedeset godina nakon Drugoga vatikanskoga

koncila razvilo se iskustvo razlučivanja i praćenja zajednice, namijenjeno onima koji prolaze kroz teške situacije u svom životu posvećenja. Sazrijevala je k tomu svijest o *službi razlučivanja i praćenja* namijenjenoj ne samo onima koji prolaze kroz razdoblje krize nego i onima koji, u ustrajnosti, žele vlastitu vjernost još više učvrstiti. Ta je služba pozvana uhvatiti se u koštac s teškim pitanjima posvećenih muškaraca i žena, a ne ih izbjegavati; mora združiti iskustvo i profesionalnost, u zazivanju dara *mudrosti srca* (*sapientia cordis*). Pozvana je također provoditi budnu prevenciju kako bismo i dramatičnim situacijama znali prilaziti s dubokim osjećajem ljubavi prema Crkvi.

Odgajati savjest

50. U temelju svakoga govora o razlučivanju i praćenju jest moralna i vjernička savjest. U pozadini toga hoda krije se dakle velika tema savjesti i njezina oblikovanja. Sposobnost razlučivanja neraskidivo je povezana s odgajanjem savjesti: »Pozvani smo odgajati savjesti, a ne težiti tome da ih zamijenimo.«¹⁰²

Kad se ljudi u današnjoj kulturi pozivaju na savjest, često se pod time želi poturati individualističku i intimističku predodžbu o sebi samom. Ali središnje mjesto savjesti »ne znači slijediti svoj ja, činiti ono što me zanima, što mi odgovara, što mi se sviđa«¹⁰³. Savjest je »jezgra« i »svetište čovjeka«¹⁰⁴. Podudara se s osobnim identitetom svakoga pojedinca, u njegovoj, više ili manje nevoljnoj i mukotrpnjoj, povijesti: odnosi, čuvstva, kultura pripadnosti. Savjest se također oblikuje kroz dobre odnose, gdje čovjek doživljava ono dobro kojem vrijedi posvetiti vlastiti život. Posebno su za oblikovanje savjesti presudna prva iskustva,

¹⁰² FRANJO, FRANJO, *Amoris laetitia. Posinodska apostolska pobudnica biskupima* (19. III. 2016.), br. 37.

¹⁰³ FRANJO, *Angelus* (30. VI. 2013.).

¹⁰⁴ GS, br. 16.

ona povezana s obiteljskim odnosima, pravom školom ljudskosti. Upravo u iskustvu sina i kćeri svaki muškarac i žena slušaju o istini, dobru i Bogu. U tim iskustvima dobrote, moralna savjest prepoznaje svoj duboki odnos s Onim koji govori srcu i pomaže razabrati, razumjeti put kojim se mora ići i ostati vjeran.¹⁰⁵ Potrebno je, prije svega, biti poslušni Božjoj riječi, spremni na iznenađenja koja pripravlja Gospodin koji govori.

Božji poziv, koji odzvanja u dobru, zahtijeva zahtjevan odgovor: poput Hebreja u pustinji (usp. Pnz 8,2) i kršćanska savjest mora proći kroz vrijeme kušnje, mukotrpno i teško vrijeme. Ondje izlazi na vidjelo ono što nam je uistinu na srcu. Osobna je povijest dakle protkana kušnjama i, ponekad, neuspjesima i razočarenjima koja snažno zahtijevaju da odgovorimo na izazov uvjerenijega oblikovanja savjesti, dimenzije koja je jasno upisana u razlučivanje. To je velika sposobnost razumijevanja ljudske duše i, još prije toga, stil koji nas uči »razumjeti Božju strpljivost i njegova vremena koja nikada nisu naša«¹⁰⁶. Življena u vlastitom obliku života, vjernost onom *memoria Jesu* zahtijeva to neizbježno preuzimanje odgovornosti u kojem se ne može 'prebacivati lopticu na druge' i koje se ne smije prepustiti improvizaciji pojedinca, a još manje praćenjima u kojima se otklanja sa sebe svu odgovornost.

U kontekstu velike teme savjesti i njezinih odnosa, sada bismo željeli naznačiti neke temeljne oblike razlučivanja i praćenja.

Razumijevanje samoga sebe

51. Posvećene osobe prepoznaju vlastiti poziv kao dar koji se živi s dubokom zahvalnošću Gospodinu: »život koji nam Isus daruje – ponavlja papa Franjo mladima – priča je o ljubavi, priča o životu koji se želi pomiješati s našim i ukorijeniti se u zemlji

¹⁰⁵ FRANJO, *Angelus* (30. VI. 2013.).

¹⁰⁶ GE, br. 174.

života svakog pojedinog. (...) Spasenje koje nam Bog daje poziv je da postanemo dijelom ljubavne priče koja se isprepliće s našim pričama; koja živi i želi se roditi među nama kako bismo mogli donositi plod tamo gdje jesmo, kako jesmo i s kime jesmo. Tamo Gospodin dolazi saditi i zasaditi sebe. «¹⁰⁷⁶³ Život se ovdje shvaća kao dar koji se pretvara u želju za jednim *restitutio* spram dobra drugoga. To je proces obraćenja koji se ne može odvajati od dubokoga razumijevanja samih sebe. To razumijevanje postaje kriterij za tumačenje svakoga razlučivanja i svakoga izbora.

Inicijalni moment toga samorazumijevanja pravo je i istinsko razlučivanje čuvstava. Prije no o intelektualnom samorazumijevanju ili trudu i naporu oko znanja, ovdje je riječ o oslušivanju svojih čuvstava, osjećaja. Ne popuštajući ni na koji način narcisoidnom samorazumijevanju, riječ je radije o tome da ne skrivamo od sebe samih nikakve osjećaje ili čuvstva, zbog straha da ćemo ih morati prosuditi kao loše. Sve što se potiskuje naime vraća se u drugim oblicima i postaje otrov koji truje osobni život i život u zajednici.

Razlučivanje čuvstava omogućava nam da oslušujemo Božji poziv koji prolazi kroz povijest, osobnu, zajedničku, društvenu i crkvenu, s osjećajima i željama koje taj poziv budi u nama. Stoga, kada se to samorazumijevanje prepozna i prihvati kao poziv, ono poprima veliku vrijednost one istine o sebi kojoj jednostavno moramo biti vjerni. Čini se posebno značajnim da se ustrajnost upiše u proces donošenja vlastite životne odluke i očituje se u vjernom čuvanju istine o sebi samima, u obliku u kojem se pojavila u osobnoj povijesti kroz proživljena iskustva. Samo takvo jedno samorazumijevanje može naime nagnati osobu da učini konačan iskorak prema budućnosti kojoj ne može znati obrise i da ustraje u stanju života koje, čak i u poteškoćama, ostaje njezin životni izbor.

¹⁰⁷ FRANJO, *Govor na bdjenju s mladima na 34. Svjetskom danu mladih u Panami* (26. I. 2019.).

Dar i zadaća

52. Razumijevanje sebe samoga, u razlučivanju čuvstava, očituje se u životu osmišljenom i življenom kao odgovor na Božju milost koja prethodi i poziva na bezuvjetni dar sebe samih Bogu i bližnjemu. Naime samo u dinamici slobodnoga darivanja moguće je učinkovito samoostvarenje u skladu s evanđeljem Gospodina Isusa. Traženje vlastitoga ostvarenja dimenzija je na koju su ljudi u našoj kulturi veoma osjetljivi. Ipak, u kršćanskom učenjstvu samoostvarenje se ne može potajno željeti ili nametati kao zahtjev jer će se u protivnom obezvrijediti dublje značenje darivanja samih sebe u Kristu, za Krista i s Kristom. U kršćanskom paradoksu, u svom duboko ljudskom korijenu, samoostvarenje se nudi onomu tko zna da se mora bespridržajno predati, sve do smrti, »jer naš život na zemlji doseže svoju puninu kad postane žrtva«¹⁰⁸. Ako ga se želi za sebe sačuvati, život biva izgubljen. Ako li se pak daruje, tada se pronalazi s iznenađujućom puninom. Evanđelja govore o dubokoj istini ljudskoga života: *tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene i evanđelja, spasit će ga* (Mk 8,35). Primitveni dar poziva nas da vratimo ono što nam je povjerenom, prema jednoj vjerodostojnoj dinamici rađanja. Pashalna dimenzija daje kršćaninu, posvećenom muškarcu i posvećenoj ženi značenje ispunjenja, koje mu/joj omogućuje da živi vlastiti život, a da pritom ne bude uvjetovan/a potrebom za kontinuiranim potvrđivanjem prihvaćenoga izbora i da ne bude robom neizbježnim strahovima koji se javljaju u životu. Posvećena osoba svjesna je da, premda je obilježena ograničenošću, krhkošću i bijedom, u sebi nosi intenzivnije i autentičnije ispunjenje vlastitoga života. Nepobitnost Božjega samoočitovanja u povijesti, njegova spuštanja u krhko ljudsko stanje, jača nadu da će čovjek moći nadvladati svoje granice u ustrajnom samopredanju, ne podcjenjujući krize i rizike.

¹⁰⁸ CV, br. 254.

Odgovorna sloboda

53. Život se nikada ne može prestati živjeti kao poziv, zato što Bog neumorno umnaža i povećava svoj Dar. Stoga to uključuje da plan *formacije za vjernu ustrajnost* postavlja uvjete odgovorne slobode i njene kontinuirane *provjere* u pravom i istinskom umijeću razlučivanja. »Da bi se odgovorilo na vlastiti poziv nužno je poticati, razvijati i njegovati sve što jesmo. To nema nikakve veze s time da budemo svoj vlastiti 'izum' ili stvaramo sebe ni iz čega, nego je riječ o tome da otkrivamo svoj pravi ja u Božjem svjetlu i postignemo to da nam biće doživi puni procvat.«¹⁰⁹ Nije riječ samo o unutarnjoj osjetljivosti koja je u suzvučju s melodijom Duha, nego o tome da se neprestano istančava duhovni osjećaj koji slobodni izbor posvećene osobe čini *pozivom na čovjekoljublje* – tako je sveti Pavao VI. u svom glasovitom govoru u Ujedinjenim narodima nazvao Crkvu *iskusnom u čovjekoljublju*¹¹⁰ – koji je sve sposobniji percipirati događaj spasenja koji se skriva iza i unutar vlastite čovječnosti i svakodnevice vlastite povijesti.

Formaciju za ustrajnost ne treba shvaćati kao voluntaristički napor usredotočen na samoga sebe: ona ima za cilj probuditi, *oživjeti* (usp. 2 Tim 1,5) spremnost da se odgovori na primljeni dar uz pomoć istančane unutarnje osjetljivosti koje nismo uvijek svjesni. U tome se sastoji prvi korak razlučivanja, dar koji Bog gorljivo želi probuditi u svim vjernicima, da bi bili *usklađeni* s darom Duha u njihovu srcu.

Sve bi se to trebalo izraziti u izboru života koji naglašava čovjekovu sposobnost da ostavi svijetli trag u vremenu i preuzme na sebe stalne obveze kao konstitutivne dimenzije osobnoga i relacijskoga identiteta i moralne dosljednosti vlastitoga posvećenoga života. Iako se životna odluka donosi u određenom razdoblju

¹⁰⁹ *Isto*, br. 257.

¹¹⁰ Usp. PAVAO VI., *Govor u Ujedinjenim narodima* (4. X. 1965.).

života, ona ima značajku odgovora na milosnu prošlost koja pak otvara cilju koji usmjerava sav život (*projekt*) i postaje *traditio*, samopredanje kroz dane i djela našega života. Svojom odlukom posvećena osoba daje puni *pristanak* na ono što je iskusila od Božje volje: njezin *da* jest *pristanak* na ono što ona jest i na ono što Bog želi za njega ili za nju i to zapečaćuje svojim slobodnim pristankom, ostvarenim i ispunjenim u obredu zavjetovanja ili posvete. Odluka koju se donosi u sadašnjosti počiva na daru koji smo iskusili u prošlosti i anticipira budućnost. Ona, tako prethodi budućnosti koja još uvijek ne postoji i samo će se na ovom horizontu jasno pojaviti Božje obećanje vjernosti i vrijednost naše odluke, to jest njezina dosljednost.

Dijalog među savjestima: riječ i dobro

54. U ovoj perspektivi razlučivanje će imati svoje posebno mjesto u dijalogu među savjestima, posebno u nenadmašnoj tradiciji duhovnoga praćenja koja se temelji na duboko ljudskoj mudrosti. Čuvstva naime išću da postanu riječ. Ako osoba ostane zatvorena u sebe samu, ona ostaje zatočenicom svoga svijeta čuvstava. Pomoću riječi dijaloga, naprotiv, ona može razumjeti dobro koje je na djelu u njezinu osobnom iskustvu i u odnosu s drugima. U dijalogu s drugim uči se prepoznati dobro prisutno u temeljnim životnim iskustvima, što predstavlja odlučujući aspekt moralne svijesti svakoga vjernika, posebno posvećenih osoba.

Specifičnost stanja posvećenoga života zahtijeva kontinuiranu i trajnu moralnu formaciju. Riječ je o tome da pojedinac uči kako osobnu slobodu provoditi u djelo u plodnoj razmjeni s drugima i u spremnosti otkriti dobro u kojem nas sâm Bog poziva na puninu života. Ne možemo se ograničiti na to da druge podučavamo učenjima i uredbama, nerijetko na površan ili neprikladan način. Potrebno je pozvati na tumačenje vlastitoga iskustva, gdje je moguće pronaći sebe same i iznova otkriti osobnu moralnu

motivaciju. Taj proces ne može biti samo individualan, nego ga pokreću dobri međusobni odnosi. Cijenjenje dobra događa se u konkretnoj situaciji, u *vlastitom* izboru. Riječ je o preuzimanju odgovornosti za oblikovanje vlastite savjesti. Dijalog u sklopu duhovnoga praćenja privilegirano je mjesto i vrijeme za taj pothvat.

Duhovno praćenje jest naime dijalog u koji ulazimo u duhu spremnosti na međusobnu suradnju, u uzajamnom poštovanju koje omogućuje slušanje i predlaganje – ili ponovno predlaganje – vrijednosti koje treba prepoznati, izabrati, usvojiti. U apostolskoj pobudnici *Christus vivit* papa Franjo odlučno nas poziva na karizmu slušanja,¹¹¹ prije svega skrećući pozornost na osobu: »znak ove spremnosti da slušamo jest vrijeme koje sam spreman izdvojiti za drugoga. Nije riječ o količini vremena, nego o tome da drugi osjeti da sam svoje vrijeme izdvojio isključivo za njega, i to sve vrijeme koje je potrebno da mi kaže sve što želi reći. Druga osoba mora osjetiti da je slušam bezuvjetno, da se ne dam uvrijediti ili sablazniti, da me to ne umara i da mi to ne predstavlja problem.«¹¹²

Dijalog između savjesti dragocjeno je oruđe za samorazumijevanje, to je mogućnost sučeljavanja i zauzimanja nepristranih stavova, razlučivanja ne samo onoga što treba činiti nego i onoga što je već učinjeno da bi se moglo izvući plod iz iskustva i izbora koji su usmjeravali i još uvijek usmjeravaju život, razmišljanje i djelovanje kao posvećenih osoba. Početna i trajna formacija nude konkretne mogućnosti usmjerene na poticanje i očuvanje potencijala osoba.

55. U procesu razlučivanja sav je život uključen u odgovaranje na pozive koje Gospodin upućuje u povijesti pojedinaca i zajednica. Duhovno razlučivanje koje ne shvaća svoju dužnost na

¹¹¹ CV, br. 244.

¹¹² *Isto*, br. 292.

moralnom polju svelo bi se na spiritistički pristup, otrgnut od zalaganja u zajednici i u svijetu. Duhovnost te vrste mogla bi lako prerasti u opravdavanje autoreferencijalnosti, intimizma, odnosno zadovoljstvo pripadanja nekoj *eliti* koja sebe smatra superiornijom od ostatka Božjega naroda. Papa Franjo više je puta podsjetio na napast pod nazivom gnosticizam¹¹³ i pokazao bezživotnu duhovnost.¹¹⁴ S druge strane moralno razlučivanje koje nije ukorijenjeno u duhovnom iskustvu svelo bi se samo na etičko prosuđivanje, odnosno na puko vanjsko opažanje bez duše i bez obzora smisla. Zato je razlučivanje i moralna i duhovna kategorija, susretište morala i duhovnosti, gdje raznolikost pristupâ istoj stvarnosti pokazuje antropološko i teološko bogatstvo osobe pozvane u Kristu donositi plodove za život svijeta.¹¹⁵

Neopozivi izbori

56. Nužnost hoda razlučivanja i stalnoga oblikovanja savjesti, kao hod odgovorne vjernosti zahtjevima posvećenoga života, poprima, i to ne od danas, sasvim posebnu važnost. »Danas vlada kultura prolaznosti koja je obična iluzija. Misliti da ništa ne može biti definitivno, prijevara je i laž.«¹¹⁶ Posvećene osobe nalaze se usred ovoga *nestalnoga društva* koje se pobrinulo da značenje *neopozivih izbora* zamalo potpuno nestane iz jezika i kulture tako da je pred muškarca i ženu našega vremena teško staviti ponudu cjeloživotnoga opredjeljenja. Današnje društveno-kulturno okruženje karakterizira otvorenost uvijek novim mogućnostima. Kao posljedica toga *životnu odluku* često se odgađa unedogled, ako ne i potpuno uklanja, podliježući obmani

¹¹³ Usp. EG, br. 94.

¹¹⁴ Usp. *Isto*, 78., 82., 88- 89., 90- 91., 94., 180., 183., 207., 262.

¹¹⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Optatam totius. Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika* (28. X. 1965.), br. 16.

¹¹⁶ CV, br. 264.

da do osobnoga ostvarenja može doći neovisno o potpunom predanju vlastita života. Nadalje, u slučajevima kada se i donese konačnu odluku ona je često označena zabrinjavajućom krhkošću. Ako pogledamo posebno posvećeni život, upravo začuđuje vrijeme i način na koji mnogi posvećeni muškarci i žene odluče poziv koji su izabrali kao konačan napustiti, pa i nakon duge i zahtjevne formacijske pripreve – nije za podcijeniti da privremeni zavjeti u mnogim zajednicama *redovito* traju devet godina¹¹⁷ – kao i nakon duljeg razdoblja vlastitoga iskustva posvećenoga i svećeničkoga života.

57. Čini se da živjeti u kontinuiranom eksperimentiranju izražava uporišnu točku u suvremenoj kulturi i mentalitetu, posebno na zapadu: vlastita sudbina mora uvijek i u svakom slučaju ostati otvorena i apsolutno u vlastitim rukama, mora nam biti na raspolaganju. Slijedom toga, ne smije nimalo čuditi da postoji smanjeno zanimanje za donošenje konačnih životnih odluka. Oni koji žele odabrati ili su izabrali konačno stanje života neizbježno plivaju protiv struje u odnosu na kulturu i mentalitet, pogotovo ako se toj perspektivi doda raširena percepcija neshvaćanja vrijednosti besplatnoga darivanja sebe drugima. I ne samo to: pokazuje se da je naše društvo vrlo empatično i puno razumijevanja za osobe koje prekidaju životne veze preuzete u neopozivom obliku. Ne može se skrivati da ta kultura i mentalitet također prodiru u posvećeni život, podrivajući samo poimanje zvanja, tradicionalno zamišljeno kao vez koji traje čitav život i za koji se treba boriti tijekom čitavoga života. Pa i u samoj kršćanskoj zajednici – u odnosu na nedavnu prošlost – oslabila su očekivanja o neopozivosti poziva i *postojanosti* životnoga staleža.

¹¹⁷ Usp. SVETA KONGREGACIJA ZA REDOVNIKE I SVJETOVNE USTANOVE, *Renovationis causam. Uputa o obnovi formacije za redovnički život* (6. I. 1969.), br. 6.

Otkriti nove očitosti

58. U očima nekih može se činiti nečim *normalnim* dovoditi u pitanje neopozivost životne odluke, a za mnoge i samoga života. Podrazumijeva se da ni za koga ta odluka ne može biti laka ili površna. U izborima kojima se želi sagledati istinu o sebi samima ne može se isključivati potreba praćenja. Stavlanje drugih pred *gotov čin* ne pomaže razumjeti vlastite poteškoće. Riječ je s jedne strane o zalaganju oko toga da se otvorimo susretu s onima koji su blizu nas ili nam žele biti bliski kako ne bismo ostali zarobljenici samoće koja sprječava slobodu i odgovornost: riječ je o smislu životnoga izbora i perspektivi budućnosti koja ima smisla. S druge strane u praćenju u trenutcima krize ne bi trebalo stavljati previše jamstva na odluke koje treba donijeti, nego, naprotiv, treba dopustiti otkrivanje *novih očitosti* u punom ostvarivanju dara sebe samoga Bogu i drugima. Ako je naime važno znati odrediti vlastite energije, kako bi se spoznalo granice svojih resursa, jednako je važno imati na umu da se netko može odvažiti prijeći zamišljenu granicu, praćen bratskom, prijateljskom i istodobno mudrom blizinom, koja osvjetljava, usmjerava, podržava razlučivanje u vremenu kušnji.

Otvoriti put u kojem se osoba osjeća izložena naglašavanju sjena može dovesti do toga da se ugasi želju za povratkom na svjetlo. Treba izbjegavati da se u upravljanju vlastitom krizom opredijelimo za put autoreferencijalnosti, što za sobom povlači opasnost rezignirane pasivnosti ili prilagodbe vlastitoj nedosljednosti ili nevjeri. Bilo bi k tomu uzaludno završiti u svojevrsnom duhovnom lutanju, tražeći nekoga tko će pronaći rješenja za naše neodlučnosti. Ako se pojavi mogućnost odluke koja je različita od odluke koja je već donesena, potkrijepljena također prihvatljivim razlozima, tu odluku treba pravilno provjeriti uz pomoć odgovarajućih osoba, vremena i metoda. »Valja izbjegavati prosudbe

koje zanemaruju složenost različitih okolnosti, te obratiti pažnju na način na koji osobe proživljavaju te okolnosti, odnosno zbog njih trpe.«¹¹⁸ Situacije i krizna vremena, koja su već sama po sebi složena za ljudsko stanje, ne mogu biti opterećena tjeskobom što bržega pronalaska rješenja, čime se izlažemo opasnosti da se ne uhvatimo u koštac sa stvarnim osobnim problemima koje je kriza iznijela na vidjelo. Na taj se način pozornost preusmjerava na neke kritike vlastitoga životnoga okruženja, prikrivajući i skrivajući vlastite stvarne muke. Poteškoće s kojima se pojedinci mogu susresti ili čak trpjeti ne isključuju, nego, štoviše, u nekim slučajevima ističu načine života obilježene postupnim i sve većim skidanjem odgovornosti sa samih sebe, sve do potpunoga nezadovoljstva ili otuđivanja od vlastite zajednice.

¹¹⁸ XIV. REDOVNA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE, *Relatio finalis* (24. X. 2015.), br. 51. (citirano prema: FRANJO, *Amoris laetitia*, br. 79.).

III.

BITI PRAĆENI U VREMENU KUŠNJE.

ZAJEDNIČARSKA DIMENZIJA

Bratstvo – podrška ustrajnosti

59. Osobno duhovno praćenje bez dobrog bratskoga života izloženo je mnogim rizicima. Uvijek vreba iz potaje pad u jedan intimistički odnos, lišen stvarnih prostora zajedništva, u kojima drugomu govorimo ono što bismo željeli biti, ali ne i ono što jesmo. Perspektiva zajedničkoga života, shvaćena kao *schola amoris*, navodi nas da stremimo onomu što može postati stvarna prilika za rast i promjene. Papa Franjo poziva nas da *tvorimo dom*, da *stvaramo dom*, da »omogućimo proroštvu da poprimi konkretni oblik i učini naše sate i naše dane manje neprijaznima, manje ravnodušnima i bezimenima«¹¹⁹. Tvoriti dom »znači stvarati veze koje se izgrađuju jednostavnim, svakodnevnim i gestama koje svi možemo učiniti. Da bi se sagradila kuća, to svi znamo, potrebno je da na tome surađuju svi. Nitko ne može biti ravnodušan ili se držati po strani, jer je svaki kamen potreban za njezinu izgradnju.«¹²⁰ Zajednice posvećenih muškaraca i žena, koje su sve više multikulturene, izvrsna su *kovačnica* toga bratstva koje se odlikuje različitošću. Pozvani smo oblikovati zajednice, mjesta prihvaćanja u kojima možemo djelovati u okviru vlastitih granica; na taj način bratstvo »jest snažna potpora ustrajnosti mnogih«¹²¹. Takva je ustrajnost ostvariva u mjeri u kojoj se poštuju određeni uvjeti koji su u temelju procesa međuljudskoga sazrijevanja: da su osobe svjesne vlastitoga načina uspostave odnosa i suodgovorne za potencijale koji proizlaze iz njihova međusobnoga odnosa. Ta

¹¹⁹ CV, br. 217.

¹²⁰ *Isto*.

¹²¹ BŽZ, br. 57.

dva uvjeta imaju značajne posljedice na preobražavajući razvoj zajednice jer pomažu ponovno otkriti teološko značenje suživota i usko su povezani s osjećajem da je vlastiti život poziv i zvanje.

Stil prihvaćanja

60. Prva se posljedica odnosi na sposobnost autotranscendencije jer je svijest o granici poziv izdići pogled iznad bolnih događaja. Iskustvo napuštanjâ pokreće kod ljudi pitanja o njihovoj uspostavljanju i održavanju odnosa, svjesni da je »jedinstvo koje moraju izgrađivati jedinstvo koje se uspostavlja uz cijenu pomirenja«¹²². To je moguće na temelju zajedničke vizije života shvaćene kao dragocjena prilika za ponovno otkrivanje kontinuiteta Božjega plana, unatoč promjenjivosti situacija u kojima se živi.

Druga posljedica odnosi se na međusobnu brigu jednih za druge. »U zaista bratskoj zajednici svatko se osjeća suodgovornim za vjernost drugoga, svatko daje svoj doprinos da se stvori vedro ozračje udioništva života, razumijevanja, uzajamne pomoći; svatko je pažljiv prema časovima umora, trpljenja, odvajanja, gubljenja motiva kod brata, svatko nudi svoju pomoć onome koga su ražalostile poteškoće i kušnje.«¹²³

Treća posljedica, koja ima više čuvstveni značaj, odnosi se na emocionalno iskustvo zajednice. Naime osobe mogu iskusiti prijelaz s nesigurnosti na stil brižnoga uzajamnoga uvažavanja s ljubavlju ako ponovno otkriju odgojnu vrijednost bratske ljubavi. Samo će na taj način moći uspostaviti odnose u kojima se svi osjećaju pozvanima da »budu odgovorni jedni za rast drugih, te da budu otvoreni i spremni primiti dar drugoga, sposobni pomagati i primati pomoć, zamjenjivati i biti zamjenjivani«¹²⁴. Ta autentična uzajamnost, utemeljena na Isusovu primjeru, pomoći

¹²² *Isto*, br. 26.

¹²³ *Isto*, br. 57.

¹²⁴ *Isto*, br. 24.

će članovima svih redovničkih zajednica i svih stvarnosti posvećenoga života ponovno naći ono ozračje povjerenja koje ih potiče na odvažnost u ljubavi, ponovno otkrivajući u bratskome životu osjećaj zajedništva koje jača srce i pobjeđuje strah od nesigurnosti. Sigurni smo da, čak i u ovo teško vrijeme, »ljubav Kristova razlivena u srcima našim tjera nas da ljubimo braću i sestre sve do prihvaćanja na se njihovih slabosti, njihovih problema, njihovih poteškoća. Riječju: sve do darivanja nas samih.«¹²⁵

Ostati usredotočeni, postojani u Bogu

61. Povijest svakoga pojedinca utkana je u životne priče braće i sestara s kojima dijelimo *saziv (su-poziv)* koji nikada nije slučajan, nego je prepušten brižnom Božjem naumu koji pretvara povijest svakoga pojedinca u zajednički put traženja njegova lica. U svakodnevnom životu posvećenih muškaraca i žena *nositi jedni bremena drugih* (Gal 6,2) znači prihvaćati trpljenja, nevolje, poteškoće. Riječ je o tome da konkretno prihvatimo kao vlastiti poziv pape Franje: »čvrsta utemeljenost u Bogu koji nas ljubi i pomaže. Taj izvor unutarnje snage omogućuje nam da ustrajemo usred životnih uspona i padova, ali i da podnosimo neprijateljstva drugih, njihove nevjere i njihove mane. *Ako je Bog za nas, tko će protiv nas?* (Rim 8, 31). To je izvor mira koji nalazimo u svetaca. Ta unutarnja snaga omogućuje nam da u našem ubrzanom, nestalnom i agresivnom svijetu dajemo svjedočanstvo svetosti kroz strpljenje i postojanost u činjenju dobra. To je znak vjernosti koja je plod ljubavi, jer oni koji imaju svoj oslonac u Bogu (*pistis*) mogu biti ujedno vjerni braći (*pistós*). Ne napuštaju ih u teškim trenucima, ne dopuštaju da ih obuzme tjeskoba i ostaju uz drugoga i kad im to ne donosi neposredno zadovoljstvo.«¹²⁶

¹²⁵ *Isto*, br. 21.

¹²⁶ *GE*, br. 112.

Treći dio
ODVAJANJE OD USTANOVE
Kanonsko pravo i dikasterijalna praksa

Vjernost i ustrajnost: ponovno otkriti smisao stege

62. Vjernost u ustrajnosti ponekad je ugrožena teškim ili problematičnim situacijama, opisanim u prvom dijelu. Ishodi, koji nisu uvijek predvidljivi, podrivaju stubokom vjerodostojnost svjedočenja ili očituju ozbiljnu nedosljednost u odnosu na zahtjeve poziva na posvećeni život. Dosljednost je odgovor slobode motivirane Ljubavlju prema onomu koji nas je smatrao vrijednim povjerenja (usp. 1 Tim 1,12). Stavovi, odnosi, načini života, nedoličnosti ili situacije koje odudaraju od redovničke stege potamnjuju vjerodostojnost odgovora. Za krepost dosljednosti nikada se ne može reći da je jednom zauvijek stečena: ona je potpomagana milošću i povjerena stalnom i strpljivom vježbanju i izgrađivanju samih sebe. Biti i osjećati se učenicima podrazumijeva prihvaćati *napor ljubavi* (1 Sol 1,3) i njezine neuspjehe. Ako nedosljednosti zorno pokazuju slabu stranu posvećenoga života, to još više vrijedi za moralno neprihvatljive situacije. Vjernost se kuša, stavlja na kušnju. A te kušnje mogu dovesti do upitnih ishoda i do ozbiljnoga zanemarivanja obveza vezanih uz posvećeni život.

Nedosljednosti i protusvjedočanstva nisu nešto što je isključivo osobno, nisu privatni događaji: negativni utjecaji podrivaju vjerodostojnost crkvenoga svjedočenja posvećenoga života. Redovnička ustanova ne može i ne smije ostati puki promatrač u situacijama u kojima se otvoreno krše temeljni propisi vezani uz *položaj (stalež)* posvećenih osoba. Tradicija, opći i vlastiti zakon, praksa Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života s vremenom su razvili smjernice, odredbe, propise i uredbe koje su važne za očuvanje vjernosti i dosljednosti obvezama koje proizlaze iz staleža posvećene osobe. Ukoliko se te obveze shvaća i živi samo kao dužnosti, time se pozivu na nasljeđivanje Krista (*sequela Christi*) oduzima svaki smisao.

63. Prijeko je potrebno, posebno na razini početne formacije, ponovno otkriti značenje i implikacije tradicije koja postoji kod redovnika, a to je stega. Taj izraz podrazumijeva stav onih koji se neprestano stavljaju u školu evanđelja, to vrhovno pravilo posvećenih osoba (usp. kan. 662), i poziva na budnost u pogledu stvarne dosljednosti učenika u vjernosti obvezama (zavjeti ili druge svete veze) preuzetima na dan zavjetovanja ili posvećenja. Može se reći da uvođenje stega, pa i u tradicionalnom značenju, znači odgajati za dosljednost i ne podleći konformizmu koji vodi mrtvilu. Mi smo učenici pozvani na slobodu (usp. Gal 5,13) i postići to da sloboda našega izbora života bude uvjerljiva i vjerodostojna. U posvećenom životu predani rad na dosljednosti nedvojbeno se oblikuje također kroz svijest o vlastitim dužnostima, a ta svijest ima svoje korijene u motivacijama koje vode i prate našu vjernost u ustrajnosti. Obavljanje dužnosti koje nije nadahnuto evanđeoskim motivacijama zatvara posvećeni život u privatni horizont. Prikraćena za otvorenost i suočavanje s trudom i naporima svakodnevnoga života i poteškoćama u odnosima s braćom i sestrama, privatizacija prerasta u autoreferencijalnost u upravljanju vlastitim krizama. To može na kraju dovesti do opravdavanja vlastitih odluka koje se donosi bez iskrenoga, ozbiljnoga i smirenoga dijaloga s poglavarima, a katkad i u razmetljivom marginaliziranju ili obezvređivanju pravila. Služba vlasti nije samo pozvana poticati na poštovanje pravila, nego je jamac toga poštovanja pred ustanovom i Crkvom, a povrh svega promiče njihovu dosljednu primjenu kako bi se očuvalo vjerno svjedočenje svijui. Sve se to postiže također pravilnom primjenom postupaka: potonjih se ne trebamo pridržavati kao službenici, nego sa sviješću da su oni oruđa za zaštitu dužnosti i prava svijui, braće i sestara, poglavara i odgojitelja.

64. Pravila su dragocjeni izvori formacije za vjernost potvrđenu našim zajedništvom pred Gospodinom. Tako se vjernost u ustrajnosti iznova otkriva kao izraz zajedničke budnosti gdje nosimo jedni bremena drugih (usp. Gal 6,2) i gdje se brigu za brata i sestru osjeća kao uzajamno očekivanje u izgrađivanju zajednice u Gospodinu. U toj se perspektivi može razumjeti treći dio ovoga dokumenta u kojem su na sustavan način predstavljene smjernice sadržane u uredbama Zakonika i praksa Dikasterija u vezi s pitanjima kao što su odsutnost, boravak izvan kuće (eksklaustracija), istup, otpuštanje iz ustanove. Treći dio ovog dokumenta pruža i doprinos ispravnom rasuđivanju o teškim i problematičnim situacijama u procesu praćenja braće i sestara koji su u fazi donošenja odluka o vlastitoj budućnosti, kao i rasuđivanju poglavara koji moraju donositi odluke u vezi s njima u skladu s općim i vlastitom pravom.

U osjetljivim opredjeljenjima za odvajanje od ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života, Crkva, ustanove, družbe, pojedine posvećene osobe i zajednice ne prestaju pratiti i prosvjetljivati učenike koji, na putu razlučivanja, razmišljaju o tome da slijede Učitelja na druge načine i na putevima koji su različiti od onoga koji su prigrlili.

65. Modaliteti odvajanja od ustanove podijeljeni su u dvije skupine; prvu čine *pro gratia* modaliteti: odsutnost (kan. 665 § 1), prelazak (kan. 684), boravak izvan kuće (kan. 686 § 1), dopuštenje za istup iz ustanove (kan. 691 i 693); a drugu *stegovni*: tri oblika otpuštanja (kan. 700) o kojima se govori u kan. 694, 695 i 696. S obzirom na vrijeme, odvajanje može biti konačno ili privremeno. Privremeno odvajanje jest odsutnost spomenuta u kan. 665 § 1 i dva oblika boravka izvan kuće o kojima se govori u kan. 686. Dopuštenje za istup članova laika (kan. 691) i odvajanja otpuštanjem (kan. 700) jesu konačna odvajanja. Prelazak u drugu

ustanovu (kan. 684) i dopuštenje za istup članova klerika (kan. 691 i 693) postaju konačna odvajanja u trenutku u kojem se ispunjavaju traženi uvjeti.

ODSUTNOST IZ REDOVNIČKE KUĆE

66. Redovnik mora živjeti u zakonito osnovanoj kući (usp. kan. 608); za odsutnost treba dopuštenje mjerodavnoga poglavara.

Zakonita odsutnost iz kuće (kan. 665 § 1)

67. Dopuštenje za odsutnost iz redovničke kuće (ili *extra domum*) za sobom povlači privremenu obustavu obveze *stanovanja u svojoj redovničkoj kući obdržavajući zajednički život*. Na samom je redovniku zatražiti dopuštenje za odsutnost, potkrepljujući to prikladnim razlozima.

U kanonu se razlikuju dva slučaja:

- odsutnost koja ne traje duže od jedne godine
- odsutnost koja može biti dugotrajna i za to je potrebno dopuštenje višega poglavara, pristanak njegova vijeća i opravdan razlog.

Viši poglavar, uz prethodni pristanak vijeća, smije odobriti odsutnost dužu od jedne godine iz redovničke kuće radi liječenja, studija ili apostolata u ime ustanove. U takvim slučajevima od njega se traži posebna budnost i briga.

Odsutni redovnik ostaje članom zajednice, vezan zavjetima i svim obvezama nastalim iz zavjetovanja; zadržava aktivan i pasivan glas, osim ako činom dopuštenja nije drukčije određeno; ostaje u potpunosti podložan svojim zakonitim poglavarima i mora se vratiti u redovničku kuću ako ga oni natrag pozovu; mora višem poglavaru položiti račun za primljeni i potrošeni novac.

U ispravi kojom se udjeljuje dopuštenje za odsutnost treba izričito naznačiti:

- kontakte koje redovnici moraju održavati s ustanovom
- ostvarivanje prava (aktivni i pasivni glas, i dr.)

- novčana pomoć koju poglavari mogu odlučiti isplaćivati.

Ako redovnik ne ispunjava dužnosti koje su vlastite redovničkom životu ili vladanju, koliko se to može utvrditi u onim okolnostima ili situacijama koje izlaze iz okvira uvjetâ dobivenoga odobrenja, mjerodavni poglavar ima pravo poduzeti korektivne mjere prema redovniku.

Zakonita odsutnost iz redovničke kuće odobrava se iz točno određenih razloga i na određeno vrijeme. Kad prestanu razlozi ili istekne rok dopuštenja, redovnika se mora ponovno uključiti u zajednicu.

Prije isteka trajanja dopuštenja poglavar može redovnika koji to zatraži ponovno uključiti u zajednicu; po isteku istoga mora se odmah vratiti u zajednicu.

Preporuča se da viši poglavar obavijesti biskupa o mjestu kamo redovnik odlazi stanovati za vrijeme svoje odsutnosti iz ustanove. Ako je potrebno, neka pošalje primjerak dopuštenja s klauzulama koje su u njemu sadržane. Biskupa se mora obavijestiti kad dopuštenje traži redovnik klerik.

Nezakonita odsutnost iz redovničke kuće (kan. 665 § 2)

68. Redovnika koji je nezakonito odsutan s nakanom da se otme vlasti poglavara mora se brižljivo potražiti i neka mu se pomogne da se vrati i ustraje u svojem zvanju.

Ako taj trud poglavara ne urodi plodom, mogu se primijeniti stegovne mjere, ne isključujući, ako je potrebno, otpuštanje. Naime nezakonita odsutnost koja potraje šest mjeseci može biti razlogom za otpuštanje (kan. 696 §1); ako pak traje dvanaest neprekidnih mjeseci, redovnika kojega se ne može pronaći smatra se otpuštenim samim činom (*ipso facto*) (kan. 694 §1, 3).¹²⁷

¹²⁷ Usp. FRANJO, *Communis vita. Apostolsko pismo u obliku motuproprija kojim se mijenjaju neke uredbe Zakonika kanonskog prava* (19. III. 2019.);

Prelazak u drugu ustanovu

69. O prelasku u drugu ustanovu govorimo kad redovnik sa svećanim (doživotnim) zavjetima napušta vlastitu ustanovu da bi se priključio drugoj, a da to ne uključuje prekid položenih redovničkih zavjeta.

U kan. 684 uređuju se različite vrste prelaska iz jedne ustanove u drugu konačno pritjelovljenih članova:

- prelazak člana sa svećanim (doživotnim) zavjetima u drugu redovničku ustanovu (§1)
- prelazak iz samosvojnoga samostana (*sui iuris*) u drugi samostan iste ustanove ili federacije ili udružbe (§3)
- prelazak iz redovničke ustanove u svjetovnu ustanovu ili družbu apostolskog života ili iz njih u neku redovničku ustanovu (§5).

Prelazak može biti iz jedne redovničke ustanove u drugu, bilo papinskoga bilo biskupijskoga prava. U slučaju prelaska iz redovničke ustanove u družbu apostolskoga života ili svjetovnu ustanovu, ili obratno, potrebno je dopuštenje Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života (kan. 684 § 5) i njezinih se naloga treba držati.

Prelazak je dopuštenje *pro gratia*: član prelazak mora zatražiti i ne može biti nametnut. Molba mora biti potkrijepljena odgovarajućim razlozima. Dopuštenje podliježe diskrecijskoj ocjeni i odluci vrhovnoga voditelja ustanove kojoj član pripada i ustanove u koju želi prijeći, uz pristanak odnosnih vijeća.

Nakon što dobije dopuštenje za prelazak, član provodi u novoj ustanovi razdoblje kušnje u trajanju od najmanje tri godine. Početak i trajanje razdoblja kušnje mora odrediti vrhovni voditelj

nove ustanove. Vrhovni voditelj ili vlastiti zakon također treba odrediti mjesto kušnje i aktivnosti koje se treba provoditi. Tijekom razdoblja kušnje član ostaje priteljovljen ustanovi iz koje dolazi; njegov je položaj sličan položaju člana s privremenim zavjetima i dužan je poštovati pravo nove ustanove. Razdoblje kušnje ne smije po svom obliku biti novi novicijat.

Ako član ne kani u novoj ustanovi obaviti svečano zavjetovanje ili ako ga poglavari njemu ne pripuste, mora se vratiti u prijašnju ustanovu kojoj pripada. Na završetku razdoblja kušnje, nakon što položi svečane (doživotne) zavjete, član se *ipso iure* priteljovljuje novoj ustanovi. Uputno je obavijestiti ustanovu iz koje dolazi o konačnom prelasku i priteljovljenju člana novoj ustanovi.

Kad prelazak zatraži član klerik inkardiniran u ustanovu ili družbu apostolskoga života, na kraju razdoblja kušnje zajedno s priteljovljenjem također dolazi do inkardiniranja *ipso iure* u novu ustanovu posvećenoga života ili družbu apostolskoga života, ako ona ima takvu ovlast.

Boravak izvan kuće (eksklaustracija)

70. Boravak izvan kuće jest odsutnost iz zajedničkoga života zavjetovanika sa svečanim (doživotnim) zavjetima kojem je, iako ostaje član ustanove, zakoniti poglavari dao dopuštenje da boravi izvan zajednice.

Boravak izvan kuće može se dopustiti samo zbog važnih razloga:

- za razdoblje koje traje do tri godine, čak i ako nisu uzastopne, mjerodavan je vrhovni voditelj s pristankom svojega vijeća (kan. 686 §1)
- za razdoblje duže od tri godine za ustanove posvećenoga života i družbe apostolskoga života papinskoga prava pridržan je Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života (kan. 686 § 1), za ustanove posvećenoga

života i družbe apostolskoga života biskupijskoga prava biskupu kuće kojoj je redovnik pripisan

- može ga naložiti na zahtjev vrhovnoga voditelja, s pristankom njegova vijeća, Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života za člana ustanove papinskoga prava ili biskup biskupije u kojoj se nalazi kuća kojoj je pripisan za člana koji pripada ustanovi biskupijskoga prava (kan. 686 § 3).

Monahinjama se može dopustiti boravak izvan kuće slijedeći postupak predviđen u uputi *Cor orans* uz djelomično ukidanje kan. 686 § 2:

- poglavarica, s pristankom njezina vijeća, za razdoblje do godinu dana (*Cor orans*, 177)
- predsjednica federacije, s pristankom njezina vijeća, redovnici sa svečanim zavjetima nekoga od samostana federacije za razdoblje ne duže od dvije godine (*Cor orans*, 130–131; 178–179).

Svako daljnje produženje dopuštenja boravka izvan kuće pridržano je isključivo Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života (*Cor orans*, 180).

Boravak izvan kuće koji je zatražio član (kan. 686 § 1)

71. Boravak izvan kuće može zatražiti konačno pritelovljen član zbog važnoga razloga, na vlastiti zahtjev, pismenom molbom i može se odobriti na razdoblje ne duže od tri godine.

Produženje dopuštenja za boravak izvan kuće više od tri godine pripada Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života za članove ustanova posvećenoga života ili družbi apostolskoga života papinskoga prava odnosno dijecezanskom biskupu kuće kojoj je član pripisan za članove ustanova i družbi biskupijskoga prava.

Vlastito pravo ili praksa ustanove treba utvrditi hoće li se trogodišnje razdoblje shvaćati u kontinuiranom smislu ili ne. Dikasterij vrhovnom voditelju daje mogućnost davanja dopuštenja za novo trogodišnje razdoblje, kada su prošle najmanje tri godine od isteka prethodnoga roka.

Ako boravak izvan kuće zatraži član klerik, potreban je prethodni pristanak ordinarija mjesta u kojem treba boraviti.

Dužnosti i prava koja proizlaze iz boravka izvan kuće

72. Dopuštenjem za boravak izvan kuće član ne gubi sve dužnosti i prava koja uključuje pripadnost redovničkoj ustanovi ili družbi apostolskoga života.

Pravni položaj člana koji je dobio dopuštenje za boravak izvan kuće definirano je kan. 687:

- ostaje član ustanove ili družbe, podložan zakonitim poglavarima, i – ako je klerik – također je ovisan o mjesnom ordinariju
- nema ni aktivno ni pasivno pravo glasa
- dužan je poštovati vlastito pravo ustanove u svemu što nije nespojivo s novim stanjem njegova života.

Neka prema članu koji je dobio dopuštenje za boravak izvan kuće poglavari osjećaju odgovornost da osiguraju pažljivo praćenje i, ako je potrebno, odgovarajuću financijsku potporu. Neka se član koji je dobio dopuštenje za boravak izvan kuće, koliko je to moguće, potruži pobrinuti za vlastite potrebe. Ako vlastito pravo ne predviđa točno određene upute, voditelj će napismeno definirati pravila vezana uz pojedini slučaj.

Neka mjerodavni poglavar obavijesti biskupa kad u njegovoj biskupiji boravi član laik s pravom boravka izvan kuće.

Viši poglavar, koji ostaje odgovoran za člana koji je dobio dopuštenje za boravak izvan kuće, može mu postaviti pravila ako

ona nisu nespojiva s njegovim stanjem. Viši poglavar protiv njega može pokrenuti stegovne i kaznene mjere, slično kao dijecezanski biskup, vodeći računa o pripadajućim nadležnostima; i, ako je potrebno, može ga otpustiti iz ustanove u skladu s kan. 700. Prikladno je da se vrhovni poglavar i dijecezanski biskup brinu o članovima koji su dobili dopuštenje za boravak izvan kuće i da su u redovnom međusobnom kontaktu.

Nametnuti boravak izvan kuće (kan. 686 § 3)

73. Na molbu vrhovnoga voditelja, s pristankom njegova vijeća, boravak izvan kuće može nametnuti Sveta stolica članu ustanove posvećenoga života i družbi apostolskoga života papinskoga prava ili dijecezanski biskup članu ustanove biskupijskoga prava. U svezi s tom molbom i poglavar i vijeće morat će procijeniti postojе li za to važni razlozi i poštovati pravičnost i ljubav.

Tu se stegovnu mjeru primjenjuje u iznimnim slučajevima, radi zaštite dobra zajednice ili samoga člana, onda kad određene poteškoće ometaju bratski život, sprečavaju obavljanje zajedničke službe ustanove, stvaraju stalne poteškoće u apostolskom djelovanju.

Određuje se za određena vremenska razdoblja – tri ili pet godina – trajanje kojih se može produžiti. U najozbiljnijim slučajevima određuje se *ad nutum Sanctae Sedis* (dok Sveta stolica drukčije ne providi, *nap. pr.*) za člana ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života papinskoga prava; *ad nutum Episcopi* (dok biskup drukčije ne providi, *nap. pr.*) za člana ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života biskupijskoga prava. Uvjeti, eventualne klauzule i trajanje utvrđeni su u odluci kojom je boravak izvan kuće odredila Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života za članove ustanova ili družbi apostolskoga života papinskoga prava ili dijecezanski biskup za članove ustanova ili družbi biskupijskoga prava.

Član mora biti obaviješten o namjeri vrhovnoga voditelja da zatraži nametnuti boravak izvan kuće, o razlozima i dokazima protiv njega, poštujući pravo na obranu (kan. 50).

Pravni učinci nametnutoga boravka izvan kuće slični su učincima jednostavnoga boravka izvan kuće (vidi gore br. 72).

U praksi, za klerike, tamo gdje je to korisno, potrebna je izjava – obično u pisanom obliku – o primanju u biskupiju. Neka se, u svakom slučaju, mjerodavni vrhovni poglavar pobrine da napisмено obavijesti biskupa dijeceze gdje će boraviti član koji je dobio dopuštenje za boravak izvan kuće. Viši poglavar i dijecezanski biskup imaju dužnost budnosti nad osobnom i pastoralnom situacijom člana koji je dobio dopuštenje da boravi izvan kuće.

DOPUŠTENJE ZA ISTUP

74. U kanonima 688-693 nabrojani su različiti slučajevi koji predviđaju mogućnost konačnoga istupa iz ustanove:

- istup člana s privremenim zavjetima po vlastitoj volji pošto istekne vrijeme zavjetovanja (kan. 688 § 1) ili za trajanja privremenoga zavjetovanja (kan. 688 § 2)
- istup člana s privremenim zavjetima voljom ustanove (kan. 689)
- istup člana s položenim svečanim zavjetima (kan. 691)
- istup člana klerika (kan. 693).

Istup iz ustanove uvijek uključuje gubitak statusa člana, a time i pripadajućih dužnosti i prava.

Dopuštenje za istup člana s privremenim zavjetima (kan. 688 § 1-2)

75. Zavjetovanik s privremenim zavjetima, pošto isteknu zavjeti, može slobodno napustiti ustanovu posvećenoga života ili družbu apostolskoga života (kan. 688 § 1).

Zavjetovanik s privremenim zavjetima može, zbog važnih razloga, napustiti ustanovu ili družbu također za vrijeme dok je vezan svojim zavjetima. U tom slučaju molbu mora poslati vrhovnom voditelju koji ima ovlast dati dopuštenje s pristankom svojega vijeća. Dopuštenje za istup zavjetovanika s privremenim zavjetima u ustanovi biskupijskoga prava ili samostanu o kojem se govori u kan. 615, da bi istup bio valjan, mora dati biskup biskupije u kojoj se nalazi kuća kojoj je član pripisan.

Dopuštenje za istup člana s privremenim zavjetima voljom ustanove (kan. 689)

76. Člana koji je privremeno pritjelovljen ustanovi ili družbi, ako postoje opravdani razlozi, viši poglavar, pošto se posavjetuje sa svojim vijećem, može isključiti od sljedećega zavjetovanja ili polaganja svećanih zavjeta (kan. 689 § 1).

Kao uzrok isključivanja iz obnavljanja zavjeta Zakonik predviđa tjelesnu ili duševnu bolest dobivenu i poslije zavjetovanja, koja čini toga člana neprikladnim za život u ustanovi (kan. 689 § 2). Kako član ne bi bio zakinut u svojim pravima, sud o neprikladnosti kandidata zbog bolesti pripada stručnjacima; sud o prikladnosti za život u ustanovi pripada pak poglavarima.

U slučaju kad je bolest uzrokovana nemarom poglavara, zato što nisu zajamčili potrebnu pomoć i liječenje, ili ako je član obolio zbog rada koji je obavljao u ustanovi ili družbi, potonjem se mora dopustiti obnavljanje privremenih ili polaganje svećanih (doživotnih) zavjeta.

U § 3 toga kanona predviđa se da član koji izgubi pamet nakon privremenih zavjeta ima pravo ostati u ustanovi, premda ne može obaviti novo zavjetovanje. Ustanova mora preuzeti na sebe odgovornost za to.

Ponovno primanje člana koji je zakonito napustio ustanovu (kan. 690)

77. U kan. 690 dopušta se vrhovnom voditelju, s pristankom njegova vijeća, da ponovno primi u istu ustanovu, bez obveze ponavljanja novicijata onoga koji je, nakon što je položio privremene ili svećane (doživotne) zavjete, zakonito izišao iz ustanove. Taj se propis ne odnosi na otpuštene članove jer je otpuštanje oblik odvajanja različit od istupa iz ustanove.

Ponovno primanje bez ponavljanja novicijata pretpostavlja da privremenom zavjetovanju prethodi odgovarajuće razdoblje kušnje, o čijem trajanju i načinu mora odlučiti vrhovni voditelj.

Dopuštenje članu sa svećanim (doživotnim) zavjetima da napusti ustanovu (kan. 691-692)

78. Član koji je konačno pritjelovljen ustanovi ili družbi može zatražiti dopuštenje za istup. Za to moraju postojati *veoma važni razlozi (causas gravissimas) odvuagnuti pred Gospodinom*. Takva radikalna odluka zahtijeva pomno promišljanje:

- člana – koji se obvezao svoj poziv živjeti vjerno i ustrajno – uz pomoć i savjete mudrih i iskusnih osoba
- viših poglavara koji moraju povesti postupak davanja dopuštenja za istup
- vlasti koja je mjerodavna dati to dopuštenje.

Za davanje dopuštenja za istup mjerodavni su: Sveta stolica za ustanove posvećenoga života i družbe apostolskoga života papinskoga prava i za klauzurne samostane; dijecezanski biskup biskupije u kojoj se nalazi kuća kojoj je član pripisan za ustanove posvećenoga života i družbe apostolskoga života biskupijskoga prava (kan. 691 § 2).

Član podnosi molbu za dopuštenje za istup vrhovnom voditelju koji je šalje mjerodavnoj vlasti zajedno sa svojim i mišljenjem svojega vijeća (kan. 691). Viši poglavari provincije ili dijela ustanove s njom izjednačenim (usp. kan. 620), posebno u ustanovama s međunarodnim ustrojstvom, izražavaju svoje obrazloženo mišljenje vrhovnom voditelju u vezi s davanjem dopuštenja za istup. Naime, izravnije poznavanje osoba može plodonosno pridonijeti otkrivanju stvarnih okolnosti i poteškoća zbog kojih je član zatražio to dopuštenje.

Mjerodavni poglavar prije svega procjenjuje utemeljenost i težinu razlogâ koje je naveo član, imajući u vidu dobrobit samoga člana, ustanove i Crkve. Vrhovni voditelj sa svojim vijećem pozvan je izraziti svoje mišljenje o molbi koju mora poslati mjerodavnoj vlasti, pa i onda kad je to mišljenje protiv davanja dopuštenja.

Poglavari ili izravno dikasterij moraju priopćiti članu odluku o dopuštenju za istup. Priopćenje se obavlja na način da se spomenutoga obavještava o dopuštenju za istup, mora se sastaviti u pisanom obliku ili usmeno priopćiti pred svjedocima, kako bi se moglo dokazati. U činu priopćenja član ima pravo odbiti dopuštenje (kan. 692) koje u tom slučaju nema učinka.

Dopuštenje da napusti ustanovu zakonito dano i priopćeno članu po samom pravu donosi sa sobom dokidanje svih učinaka zavjetovanja: zavjeta, obaveza i prava u ustanovi.

Dopuštenje za istup člana klerika (kan. 693)

79. U kan. 693 određuje se da se dopuštenje za istup članu kleriku *ne daje prije nego nađe biskupa koji će ga inkardinirati u biskupiju ili barem primiti na provjeru.*

Da bi se izbjeglo da bude klerika bez inkardinacije (klerici koji nisu inkardinirani ni u jednu biskupiju ili drugi crkveni okrug, *nap. pr.*) ili klerika lotalica, klerik mora pronaći biskupa koji ga je voljan inkardinirati na čist i jednostavan način (*pure et simpliciter*) ili koji ga prima na provjeru (*ad experimentum*).

Govorimo o *pure et simpliciter* inkardinaciji kad je biskup spreman inkardinirati klerika u svojoj biskupiji. U tom slučaju član klerik koji želi napustiti ustanovu podnosi molbu vrhovnom voditelju, koji je šalje mjerodavnoj vlasti, prilažući svoje mišljenje i mišljenje svojega vijeća te pisanu izjavu dijecezanskoga biskupa koji je voljan inkardinirati klerika. Ako mjerodavna vlast, prema odredbi kan. 691, dade dopuštenje, klerik je *ipso iure* inkardiniran

u biskupiju. Inkardinacija biva potpuna kad biskup dobije barem presliku dopuštenja za istup i pobrine se izdati odnosnu odluku.

O *inkardinaciji ad experimentum* govorimo kad je biskup spreman primiti klerika u vlastitu biskupiju na razdoblje provjere. U tom slučaju mjerodavna vlast, prema odredbi kan. 691, nakon što primi potrebnu dokumentaciju, daje kleriku dopuštenje za boravak izvan kuće, stavljajući ga u ovisnost o biskupu na razdoblje provjere. Ono može trajati najviše pet godina: nakon što provjera istekne, biskup može klerika poslati natrag u ustanovu kojoj pripada ili on ostaje inkardiniran *ipso iure* u biskupiju. Dopuštenje za boravak izvan kuće ima za cilj procijeniti prikladnost možebitne inkardinacije. Razdoblje provjere može prekinuti, čak i jednostrano, biskup ili klerik u bilo kojem trenutku. U tom se slučaju klerik vraća u matičnu ustanovu.

Primanje u biskupiju zbog inkardinacije ili za razdoblje provjere utvrđuje se odlukom koju donosi biskup kad primi primjerek dopuštenja priopćenoga članu. Ako biskup izda odluku o inkardinaciji prije nego je dopuštenje za istup priopćeno, taj je čin nevaljan. U tom će slučaju biskup morati izdati novu odluku, nakon što mjerodavna vlast odobri to dopuštanje. Nedavno je uvedena praksa da se u tekst o dopuštenju uvrsti klauzula kojom se od biskupa traži da dikasteriju pošalje presliku odluke o inkardinaciji ili primanju na provjeru. Sve dok se ne izda odluka o inkardinaciji, član klerik i dalje je, pravno gledano, član ustanove, osim ako postoje različite odredbe vlastitoga zakona koje se odnose na dužnosti i prava koja ta pripadnost uključuje.

Ako biskup, nakon što je primio dopuštenje za istup, ne izda odluku o inkardinaciji, to dopuštenje ne stupa na snagu i član klerik ostaje član ustanove.

Dikasterij je također usvojio običaj da se u tekstu dopuštenja za istup danom članovima klericima definira vremenski rok u kojem biskup mora izdati odluku o inkardinaciji.

Ako biskup opozove izjavu o inkardinaciji ili primanju klerika, a on i dalje želi napustiti ustanovu, potrebno je ponovno provesti postupak kako bi se dobilo novo dopuštenje. Naime, dopuštenje se odobrava za inkardinaciju ili primanje na provjeru (*ad experimentum*) u određenoj biskupiji.

S posebnom se pozornošću mora razmotriti dopuštenje za istup tijekom stegovnoga postupka ili postupka otpuštanja ili utoka.

OTPUŠTANJE IZ USTANOVE

80. Otpuštanje se sastoji u konačnom odvajanju člana od ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života. Otpuštanje nameće ustanova ili družba protiv volje člana, pretpostavlja ozbiljna kršenja obveza koje proizlaze iz stanja posvećenoga života i zahtijeva strogi postupak.

U Zakoniku su predstavljena četiri različita slučaja:

- otpuštanje samim činom (*ipso facto*) do kojega dolazi zbog same činjenice da je počinio kažnjivo djelo (kan. 694)
- *obvezno* otpuštanje odlukom (kan. 695)
- *diskrecijsko* otpuštanje prepušteno sudu ustanove (kan. 696)
- otpuštanje *trenutačnim* izbacivanjem u slučaju posebne hitnosti (kan. 703).

Otpuštanje samim činom (*ipso facto*) (kan. 694)

81. Do otpuštanja samim činom (*ipso facto*) (kan. 694) dolazi zbog same činjenice da je član počinio određenu povredu kanonskoga zakona. U takvim slučajevima član prestaje pripadati ustanovi ili družbi; intervencija mjerodavnoga poglavara svodi se samo na izjavu o činjeničnom stanju.

Postoje tri slučaja otpuštanja samim činom (*ipso facto*):

- očigledni otpad od katoličke vjere
- sklapanje ili pokušaj sklapanja ženidbe, također samo građanski
- nezakonita odsutnost iz redovničke kuće koja traje dvanaest neprekidnih mjeseci, kada redovnika nije moguće pronaći.¹²⁸

¹²⁸ Usp. FRANJO, *Communis vita*; KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Okružnica o motupropriju pape Franje » Communis vita «.*

Očigledni otpad od katoličke vjere (kan. 694 § 1, 1°)

82. Član koji je očigledno otpao od katoličke vjere lišava se osnovnoga preduvjeta za primanje u redovnički život. Naime bez katoličke vjere kandidat ne bi mogao biti primljen ni u jednu ustanovu ili družbu.

Katoličku vjeru napuštaju oni koji odbijaju pristati na istine božanske i katoličke vjere, prema odredbi kan. 750. Stoga nema katoličke vjere, u smislu određenom kan. 751: krivovjerac koji uporno niječe neku istinu koja se treba vjerovati božanskom i katoličkom vjerom ili uporno u nju sumnja; otpadnik koji potpuno odbacuje kršćansku vjeru primljenu na krštenju; raskolnik koji formalno uskraćuje podložnost rimskom prvosvećeniku ili odbacuje zajedništvo s hijerarhijom Crkve.

Napuštanje katoličke vjere smatra se očiglednim kad se to otkrije na takav način da je javno razglašeno, zbog korištenih sredstava (tisak, internet, javna izjava), odnosno javno poznato.

Napuštanje Katoličke Crkve može također imati oblik istinskoga *actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica* koji se konkretizira u: a) nutarnjoj odluci o napuštanju Katoličke Crkve; b) provedbi i vanjskom očitovanju te odluke; c) primanju mjerodavnih crkvenih vlasti spomenute odluke.¹²⁹

Sklapanje ili pokušaj sklapanja ženidbe, također samo građanski (kan. 694 § 1, 2°)

83. Drugi slučaj otpuštanja samim činom (*ipso facto*) jest sklapanje ili pokušaj sklapanja ženidbe. Naime, član se zavjetovao na čistoću koja uključuje obvezu da će živjeti u celibatu, a time i zabranu da stupa u brak.

¹²⁹ PAPINSKO VIJEĆE ZA ZAKONODAVNE TEKSTOVE, *Actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica* (13. III. 2006.), u: *Communicatio-nes*, 38 (2006.), 170-172.

Član koji sklopi ženidbu otpušta se iz ustanove, čak i ako ne postoji kanonska zapreka, kao što je u slučaju zavjetovanika s privremenim zavjetima. Ženidba, na osnovu zapreke spomenute u kanonima 1087-1088, pokušana je, to jest ništavna za klerike i redovnike koji su vezani trajnim javnim zavjetom čistoće danim u redovničkoj ustanovi.

*Nezakonita odsutnost iz kuće koja traje više od jedne godine (kan. 694 § 1, 3°)*¹³⁰

84. U motupropriju pape Franje *Communis vita* u § 1 kan. 694 uvršten je treći razlog otpuštanja samim činom (*ipso facto*) iz redovničke ustanove, a to je nezakonita odsutnost iz kuće koja, prema kan. 665 § 2, traje dvanaest neprekidnih mjeseci, zajedno s nepronalazljivošću samoga člana.

Ta promjena nudi mogućnost za pronalazak rješenja za slučajeve nezakonite odsutnosti člana iz redovničke kuće, posebno u vezi s onima kojima se ponekad ne može ući u trag ili koji su postali nedostupni.

Dostupnom se smatra osoba čija je adresa prebivališta ili barem adresa stanovanja poznata; osoba koja je javila svoju adresu/prebivalište. Nedostupnom se smatra osoba za koju se zna samo: telefonski broj; adresa elektroničke pošte; profil na društvenim mrežama; izmišljena adresa.¹³¹

¹³⁰ Usp. FRANJO, *Communis vita*; KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Okružnica o motupropriju pape Franje » Communis vita «.*

¹³¹ Usp. KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Okružnica o motupropriju pape Franje » Communis vita «.*

Postupak za proglašenje otpuštanja samim činom (ipso facto)

85. Član odgovoran za djela koja se spominju u § 1, 1°-2° kan. 694 otpušten je samim činom (*ipso facto*). Da bi to otpuštanje moglo biti pravno utvrđeno, viši poglavar sa svojim vijećem mora:

- odmah prikupiti dokaze o događajima koji su se zbili i saslušati člana koji se ima otpustiti
- dati izjavu o otpuštanju nakon što se postigne moralnu sigurnost u ono što se dogodilo.

U slučajevima otpuštanja samim činom (*ipso facto*) istodobno s izjavom o otpuštanju mora biti proglašena i cenzura unaprijed izrečene (*latae sententiae*) obustave za članove klerike i zabrane za članove koji nisu klerici. Mora se isto tako proglasiti nepravilnost za obavljanje svetoga reda za redovnike klerike (kan. 1044 § 1, 3° i kan. 1041, 3°) i nepravilnost za primanje svetoga reda za redovnike koji nisu klerici (kan. 1041, 3°).

Ako je član koji je otpušten samim činom (*ipso facto*) primljen i inkardiniran u nekoj biskupiji, prijeko je potrebno odgoditi cenzuru obustave i ishoditi od Kongregacije za kler oprost od nepravilnosti.

Član koji nije klerik, a koji je kažnjen zabranom unaprijed izrečenom (*latae sententiae*) zbog pokušaja sklapanja ženidbe, također samo građanski, ako želi sklopiti crkvenu ženidbu, mora najprije zatražiti i dobiti oprost od cenzure, u protivnom je ženidba, čak i ako je valjana, nedopuštena.

Da bi sve bilo pravilno učinjeno, presliku izjave o otpuštanju treba poslati spomenutom redovniku.

Postupak proglašenja nezakonite odsutnosti iz redovničke kuće u trajanju dužem od godinu dana

86. U motupropriju *Communis vita* Sveti Otac pojasnio je, dodavši § 3 kan. 694, postupak kojega se valja držati u slučajevima kada se primjenjuje nova vrsta otpuštanja *zbog nezakonite odsutnosti iz redovničke kuće koja traje više od jedne godine*.

Viši poglavar ima dužnost potražiti člana koji je nezakonito odsutan i kojega nije moguće pronaći; na taj način on izražava svoju brižljivost prema redovniku ili redovnici da mu/joj pomogne da se vrati i ustraje u svom zvanju (usp. kan. 665 § 2).

Ako potraga, pa i ona dugotrajna, ne urodi plodom ili se покаže da su se članovi namjerno pobrinuli da im se ne može ući u trag, potrebno je »dati pravnu sigurnost o činjeničnom (*de facto*) stanju«.

U tu svrhu mjerodavni poglavar:

- dužan je pribaviti siguran dokaz pomoću provjerljive dokumentacije o provedenim potragama, pokušajima kontaktiranja ili komuniciranja
- suočen s negativnim ishodom potraga, pristupa sastavljanju izjave o tome da člana nije moguće pronaći.

Mjerodavni poglavar razmatra slučaj sa svojim vijećem i daje izjavu o tome da se osobu ne može pronaći. Ta je izjava neophodna za siguran izračun:

- datuma *od kojega (a quo)* se uzima na znanje da ga nije moguće pronaći (usp. kan. 203 § 1); taj datum ne može ostati neizvjestan jer bi tako razdoblje od dvanaest neprekidnih mjeseci bilo neodređeno
- isteka rokova za određivanje isteka dvanaest neprekidnih mjeseci.

Kad protekne dvanaest neprekidnih mjeseci tijekom kojih se nepronalažljivost nezakonito odsutnoga člana ni na koji način nije promijenila, mjerodavni poglavar mora pristupiti sastavljanju *izjave o činjeničnom stanju* da bi otpuštanje bilo pravno utvrđeno prema odredbi kan. 694. Tu izjavu mora potvrditi Sveta stolica ako je ustanova iz koje se član otpušta papinskoga prava, odnosno biskup biskupije u kojoj se nalazi glavno sjedište ako je ustanova biskupijskoga prava.

Nova se odredba (kan. 694 § 1, 3^o) ne odnosi na slučajeve koji su se dogodili prije 10. travnja 2019., drugim riječima, ne može je se smatrati retroaktivnom, inače bi je zakonodavac morao izričito proglasiti takvom (usp. kan. 9).

U motupropriju *Communis vita* unesena je promjena u kan. 729 koji uređuje život svjetovnih ustanova jer se otpuštanje iz ustanove zbog nezakonite odsutnosti ne odnosi na članove tih ustanova.

Obvezno otpuštanje (kan. 695 § 1)

87. Do obveznoga otpuštanja dolazi kod počinjenja kažnjivih djela predviđenih kan. 695, koji upućuje na kann. 1397, 1398, 1395:

- ubojstva, otmice silom ili prijevarom, sakaćenja i teška ranjavanja (kan. 1397)
- izazivanje pobačaja, ako dođe do učinka (kan. 1398)
- priležništvo i ustrajanje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan (kan. 1395).

Slučajevi o kojima se govori u kan. 1395 kažnjiva su djela samo ako su ih počinili klerici, redovnički ili dijecezanski.

Kažnjivo djelo ubojstva, otmice osobe prijevarom ili prisilom, sakaćenja i ranjavanja (kan. 1397)

88. U kan. 1397 navode se neka kažnjiva djela, počinjena namjerno, protiv života i slobode osobe. Na ta se kažnjiva djela primjenjuju okajničke kazne predviđene u kan. 1336, razmjerno težini krivice.

Ako je ubojstvo počinjeno protiv osobe rimskoga prvosvećenika, protiv posvećenoga biskupa, protiv klerika ili redovnika, kazna je utvrđena u kan. 1370:

- za ubojstvo rimskoga prvosvećenika: izopćenje unaprijed izrečeno (*latae sententiae*), uz dodatak drugih kazni, ne isključujući otpuštanje iz kleričkoga staleža ako je počinitelj kažnjivoga djela klerik
- za ubojstvo posvećenoga biskupa: zabrana unaprijed izrečena (*latae sententiae*) i, ako je počinitelj klerik, obustava unaprijed izrečena (*latae sententiae*)
- za ubojstvo klerika ili redovnika: razmjerna kazna, pravedna kazna (*ferendae sententiae*).

Kažnjivo djelo pobačaja (kan. 1398)

89. Pobačaj je kažnjivo djelo za svakoga vjernika, klerika, redovnika ili neredovnika, posvećenu ili neposvećenu osobu. U kan. 1398 smatra se kažnjivim djelom dobrovoljni prekid trudnoće bilo odstranjenjem ploda koji se razvija bilo ubijanjem samoga zametka na bilo koji način i u bilo kojem trenutku začeca da je počinjeno.¹³²

Uz pobačaj je vezano izopćenje unaprijed izrečeno (*latae sententiae*) u koje upada i žena koja se istomu dobrovoljno podvrgava

¹³² PONTIFICAL COMMISSIO CODICIS IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, *Responsio Utrum abortus, de abortu* (kan. 1398), (23. V. 1988.), u: *AAS* 81 (1989.) 388.

i svi oni koji su, fizički ili moralno, u tome izravno i djelatno sudjelovali.¹³³

Priležništvo ili drugi izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395 § 1)

90. U § 1 kan. 1395 promatra se slučaj klerika priležnika ili klerika koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan.

Pod priležništvom se podrazumijeva *more uxorio* odnos koji karakterizira određena stabilnost, čak i bez suživota pod istim krovom.

Još jedan grijeh protiv šeste zapovijedi, različit od priležništva, tiče se slučaja u kojem klerik ustraje u situaciji izvanjskoga grijeha uz sablazan. Kazna određena za ta kažnjiva djela jest obustava *ferendae sententiae*; njoj se mogu dodati i druge kazne, ne isključujući otpuštanje iz kleričkoga staleža, ako klerik, nakon što je opomenut, ustraje u kažnjivom djelu.

Klerik priležnik ili klerik koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan ne može dopušteno slaviti euharistiju (kan. 900 § 2) niti može primati svetu pričest (kan. 915).

Druga kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi (contra sextum) (kan. 1395 § 2)

91. U § 2 kan. 1395 navode se i druga kažnjiva djela protiv šeste zapovijedi počinjena:

- prisilom, to jest kad se osobi oduzme sloboda

¹³³ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2270-2273; KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Recentemente sono pervenute. Pojašnjenje o izazvanom pobačaju* (11. VII. 2009.), u: *L'Osservatore Romano*, 11. srpnja 2009., CXLIX (157), 7.

- prijeljama, kada se ulijeva samo strah
- javno
- s osobom mlađom od 16 godina, ako je riječ o redovniku koji nije klerik
- s osobom mlađom od 18 godina, ako je riječ o kleriku redovniku.¹³⁴

Za ta kažnjiva djela Zakonikom se utvrđuje da je poglavar dužan razmotriti o kakvom je kažnjivom djelu riječ, procijeniti ga i donijeti diskrecijsku odluku u vezi s tim je li potrebno pristupiti otpuštanju.

U slučaju zlostavljanja maloljetnika mlađega od 18 godina, s kojim se izjednačava osoba koja je trajno nesposobna služiti se potpuno razumom,¹³⁵ ako je optuženi redovnik klerik, isključiva mjerodavnost pripada Vrhovnom sudu Kongregacije za nauk vjere, na temelju motuproprija *Sacramentorum sanctitatis tutela*.¹³⁶ Kao i za sva ostala kažnjiva djela koja su tu uključena zastara je dvadeset godina i samo za slučaj zlostavljanja djeteta mlađega od 18 godina počinje teći od trenutka kad navršši osamnaestu godinu života.

Kad je riječ o članu koji nije klerik mjerodavna je Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života.

U slučajevima predviđenim § 2 kan. 1395 poglavar mora pristupiti otpuštanju, osim ako smatra da se na drugi način može dovoljno pobrinuti za popravak člana, za ponovnu uspostavu pravednosti i popravljanje sablazni (kan. 695 § 1). U navedenim

¹³⁴ IVAN PAVAO II., *Sacramentorum sanctitatis tutela. Apostolsko pismo u obliku motuproprija* (30. IV. 2001.).

¹³⁵ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21. V. 2010.), u: *AAS* 102 (2010.) 419-434, čl. 6 § 1, 1°.

¹³⁶ IVAN PAVAO II., *Sacramentorum sanctitatis tutela*.

slučajevima ta se obvezatnost odnosi na dužnost višega poglavara da pokrene postupak otpuštanja, poštujući zakonom predviđeni postupak (kan. 695 § 2).

Postupak za obvezno otpuštanje (kan. 695 § 2)

92. Mjerodavnost za postupanje u slučajevima obveznoga otpuštanja pripada višem poglavaru (kan. 620), kojem pomaže bilježnik. Stegovni postupak ne podliježe, kao kaznena tužba (kan. 1362), zastari. Stoga, čak i ako je za kažnjivo djelo propisana zastara, stegovna se mjera, zbog razloga o kojem se govori u kan. 695 § 1, mora uvijek pokrenuti.

Nakon što primi prijavu ili informaciju o vjerojatnim kažnjivim djelima, mjerodavni poglavar:

- prikuplja dokaze o činjenicama i ubrojivosti
- ako stekne moralnu sigurnost u istinitosti činjenica i ubrojivosti zbog zle namjere ili krivnje, priopćava članu koji se ima otpustiti optužbu i dokaze, dajući mu mogućnost da se brani
- sve spise šalje vrhovnom voditelju.

Viši poglavar može primijeniti postupak predviđen za prethodnu istragu o kojoj se govori u kann. 1717–1719.

Vrhovni voditelj, zajedno sa svojim vijećem, nakon toga ocjenjuje optužbe, dokaze, obranu i, zbornim glasovanjem, odlučuje o otpuštanju člana. Vijeće mora biti u punom sastavu ili imati bar četiri člana; glasovanje je uvijek zborni, bilo da se odlučuje za ili protiv otpuštanja, i zato mora biti najmanje pet glasova. Za odluku o otpuštanju nije potrebna jednoglasnost: dovoljna je apsolutna većina, a glasovanje mora biti tajno (kan. 699 § 1).

Ako međutim viši poglavar utvrdi neutemeljenost optužbi, mora odbaciti slučaj.

Neobvezno otpuštanje (kan. 696 § 1)

93. U kan. 696 prepušta se sudu višega poglavara odluka o otpuštanju člana iz razloga koji nisu predviđeni za otpuštanje samim činom (*ipso facto*) i za obavezno otpuštanje. S obzirom na težinu mjere otpuštanja, u Zakoniku se traži da ti uzroci budu *važni, vanjski, ubrojivi i pravno dokazani*. U kan. 696 § 1 predviđaju se neki slučajevi neprimjerenoga ponašanja koji su, iako ne predstavljaju kažnjiva djela, u svakom slučaju u znatnoj mjeri u opreci sa stegom posvećenoga života. U Zakoniku se donosi popis tih uzroka koji nije iscrpan:

- trajno zanemarivanje obveza posvećenoga života
- ponovljeno kršenje svetih veza
- ustrajna neposlušnost zakonitim propisima poglavara u važnoj stvari
- velika sablazan koja nastaje zbog grešna ponašanja člana
- uporno zastupanje ili širenje nauka koji je osudilo crkveno učiteljstvo
- javno prijanjanje uz nazore zaražene materijalizmom ili bezboštvom
- nezakonita odsutnost iz redovničke kuće u trajanju dužem od šest mjeseci s nakanom da se otme vlasti poglavarâ (kan. 665 § 2).

Vlastitim pravom ustanove mogu se predvidjeti i drugi razlozi.

Član s privremenim zavjetima može biti otpušten zbog važnih razloga – pa čak i manje važnih od spomenutih (kan. 696 § 1) – vanjskih, ubrojivih i pravno dokazanih, koji su utvrđeni vlastitim zakonom (kan. 696 § 2).

Slučajevi koji se najčešće javljaju u praksi jesu ustrajna neposlušnost i nezakonita odsutnost.

U svrhu otpuštanja, o neposlušnosti u pravnom smislu govorimo kad član postupa protivno nekoj odredbi u važnoj stvari koju

je dao poglavar, a koja je u skladu s općim ili vlastitim pravom ili bar ne odudara od njega.

Postupak neobveznoga otpuštanja (kan. 697-700)

94. Kako bi se zaštitilo prava osoba i zahtjeve pravde, u kann. 697-700 precizno je utvrđen postupak kojega se valja držati u slučaju otpuštanja.

Za razliku od postupka obveznoga otpuštanja (kan. 695 § 2), u slučajevima spomenutim u kan. 696 § 1, mjerodavni viši poglavar, prije nego se započne postupak, mora se obavezno posavjetovati sa svojim vijećem (kan. 697). Vijeće, koje se mora valjano i zakonito sastati, izražava svoje mišljenje, koje ne mora biti nužno jednoglasno, o uputnosti pokretanja postupka i razlogu zbog kojega se vodi.

Kad viši poglavar drži da se obistinio jedan od slučajeva spomenutih u kan. 696, koji bi mogao biti razlogom otpuštanja, neka prije svega podsjeti redovnika da je dužan ispunjavati vlastite dužnosti, ne isključujući pribjegavanje Zakonikom propisanim zakonskim mjerama. Ako se te mjere pokažu nedjelotvornima, viši poglavar:

- savjetuje se sa svojim vijećem o uputnosti pokretanja postupka otpuštanja, sastavljajući poseban »izvadak iz zapsnika«
- pošto sasluša vijeće, ako ocijeni da mora nastaviti s otpuštanjem, prikuplja i objedinjuje sve dokaze o činjenicama koje se stavljaju na teret
- u slučaju u kojem želi nagovoriti nezakonito odsutnoga redovnika da se vrati, mora se pobrinuti da dadne napismeno službenu zapovijed o poslušnosti, o čemu će član biti obaviješten preporučenim pismom s povratnicom ili usmeno pred dvama svjedocima; u toj će zapovijedi viši poglavar jasno naznačiti razuman datum isteka roka za povratak u

određenu zajednicu. I zbog drugih razloga viši poglavar morat će službeno i izrijeком staviti do znanja članu da će se, ako ne prestane sa svojim ponašanjem, pristupiti otpuštanju.

- pristupa prvoj kanonskoj opomeni, priopćenoj napismeno ili pred dvama svjedocima odnosno ukazom ako člana nije moguće pronaći; u opomeni mora biti izričito sadržana prijetnja otpuštanjem, u slučaju nepopravljivosti, i mora se jasno naznačiti što član mora učiniti odnosno prestati činiti da bi to izbjegao; mora se jasno i precizno izraziti ono što mu se stavlja na teret, dajući mu puno pravo da odgovori u vlastitu obranu, u roku od najmanje petnaest dana od obavijesti o opomeni
- ako prva opomena ostane bez uspjeha, neka pošto protekne najmanje petnaest dana pristupi drugoj opomeni u istom obliku
- nakon najmanje petnaest dana od dana obavijesti o drugoj opomeni, ako se i ta pokaže neuspješnom, saziva svoje vijeće i – tajnim glasovanjem – prosuđuje treba li, pošto je dokazana nepopravljivost i obrana člana ocijenjena nedovoljnom, pristupiti slanju molbe za otpuštanje vrhovnom voditelju
- šalje vrhovnom voditelju sve spise koje je potpisao javni bilježnik, zajedno s potpisanim odgovorima samoga člana.

Sve obavijesti moraju biti potkrijepljene sigurnim dokazom.

Član uvijek ima pravo pozvati se na vrhovnoga voditelja i iznijeti mu izravno svoju obranu (kan. 698).

Vrhovni voditelj, nakon što primi spise od višega poglavara, okuplja svoje vijeće, koje se za valjanost mora sastojati od najmanje četiriju članova, i postupa zbornu, odnosno:

- ocjenjuje dokaze, argumente, opomene, zakonitost postupka, obranu optuženoga, njegovu nepopravljivost
- nakon što se utvrdi postojanje svih spomenutih elemenata, taj zbor tajnim glasovanjem odlučuje hoće li se nastaviti s otpuštanjem (kan. 119); budući da je posrijedi zborna odluka, vrhovni voditelj može svojim drugim glasom riješiti moguću nejednakost; tajnik ili javni bilježnik sastavljaju zapisnik s obrazloženim razlozima te odluke
- ako je odluka u prilog otpuštanja, vrhovni voditelj donosi odluku o otpuštanju koja, da bi bila valjana, mora sadržavati, barem sažeto, pravne i činjenične razloge (kan. 699 § 1)
- šalje odluku o otpuštanju Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, zajedno sa svim spisima.

Ako je riječ o samosvojnom samostanu (*sui iuris*), prema odredbi kan. 615, poglavarica samostana, nakon što je ispunila sve ono što joj kao višoj poglavarici pripada, šalje sve dijecezanskom biskupu.

Odluku vrhovnoga voditelja, da bi stupila na snagu (kan. 700), moraju potvrditi:

- Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, ako je riječ o članu ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života papinskoga prava
- biskup biskupije u kojoj se nalazi kuća kojoj pripada otpušteni član, ako je riječ o ustanovi posvećenoga života ili družbi apostolskoga života biskupijskoga prava.

Ispitivanje odluke i priloženih spisa omogućuje Svetoj stolici ili biskupu da provjere provedeni postupak i navedene razloge.

I za samosvojne samostane (*sui iuris*) papinskoga prava za otpuštanje o kojem je odluku donio biskup, kao i za otpuštanje o kojem je odluku donio vrhovni voditelj o kojem samostan ovisi, potrebna je potvrda Svete stolice.

Kanonske opomene

95. Korisno je paziti da formalnosti kanonskih opomena budu uredno sastavljene. Moraju biti jasne i kratke te i prva i druga moraju po svom sadržaju biti jednake. U opomenama moraju biti sadržana najmanje tri elementa:

- moraju biti navedeni pravni razlozi, odnosno navod iz kanonskoga prava na temelju kojega se pristupa otpuštanju
- kratak prikaz činjenica ili onoga što je član učinio ili propustio činiti
- jasna i odrješita odluka o tome što član mora ili ne smije učiniti.

U tekstu opomena mora se točno navesti da član ima pravo iznijeti obranu višem poglavaru koji je započeo postupak ili izravno vrhovnom voditelju, već prema tomu što mu se od toga dvoga čini prikladnijim.

Opomene moraju biti priopćene i mora postojati dokaz koji potvrđuje da ih je član primio. Načini toga priopćenja mogu biti različiti; izbor načina pripada višem poglavaru nakon što procijeni okolnosti.

Između slanja jedne opomene i slanja sljedeće mora proteći najmanje 15 dana ili drugo vrijeme utvrđeno opomenom, u kojem roku treba udovoljiti zapovijedi koja se u istima nalazi. Navedeni rok može biti duži od 15 dana, ali ne kraći, i počinje teći od dana kada je opomena priopćena, odnosno od trenutka kada je član opomenu primio ili od drugoga roka utvrđenoga samom opomenom, a ne od trenutka kada je viši poglavar opomenu dao ni od trenutka kada je poslana.

Obavijest o odluci o otpuštanju

96. Odluku o otpuštanju, koju su potvrdili Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života ili dijecezanski biskup, mjerodavni poglavar mora preporučenim pismom s povratnicom ili osobno dostaviti spomenutom pojedincu uz prisutnost dvaju svjedoka. Da bi bila valjana, u odluci se mora navesti da otpušteni član ima pravo na utok mjerodavnoj vlasti u roku od 10 dana od zaprimanja obavijesti o otpuštanju.

Da bi otpuštanje bilo učinkovito, mjerodavni poglavar mora priopćiti izvornu odluku i otpis potvrde koji je dodijelio dikasterij ili biskup, također u izvorniku ili barem u ovjerenoj preslici.

Pošto primi obavijest, član koji ne namjerava prihvatiti odluku:

- prije podnošenja utoka mora napismeno zatražiti opoziv ili ispravak odluke; pošto se ta molba podnese, podrazumijeva se da je samim tim zatražena i obustava izvršenja (kan. 1734 § 1)
- ako je član ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života papinskoga prava, može se u prvom stupnju (instanciji) uteći Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, u drugom stupnju Vrhovnom sudu Apostolske signature, a u trećem stupnju istom Vrhovnom sudu
- ako je član ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života biskupijskoga prava, u prvom se stupnju može uteći biskupu koji je potvrdio odluku, u drugom stupnju Kongregaciji za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, a u trećem stupnju Vrhovnom sudu Apostolske signature.

Dovoljno je da otpušteni član u roku od 10 dana od obavijesti o toj odluci napismeno – barem sažeto – izrazi crkvenoj vlasti svoju želju za utokom. Tko primi taj utok, mora ga poslati mjerodavnoj

vlasti da se njime bavi i odredi vrijeme u kojem podnositelj utoka mora podnijeti puni utok, zajedno s razlozima i dokazima.

Za vrijeme utoka obustavljeni su pravni učinci otpuštanja.

Učinci otpuštanja (kan. 701)

97. Samim zakonitim otpuštanjem prestaju, zbog same te činjenice, zavjeti, kao i prava i obveze nastale iz zavjetovanja.

Ako je otpušteni član đakon ili prezbiter, zadržava klerički stalež, ali zbog otpuštanja ne može obavljati svetu službu dok ne nađe biskupa koji će ga poslije prikladne provjere primiti u biskupiju (kan. 693) ili mu barem dopustiti obavljanje službe (kan. 701).

Pomoć otpuštenom članu ili članu koji je zakonito istupio iz ustanove ili družbe (kan. 702)

98. Član koji je otpušten ili zakonito istupio iz ustanove ili družbe ne može ništa tražiti od ustanove posvećenoga života ili družbe apostolskoga života koje je bio član (kan. 702 § 1). Posao koji je obavljao u ustanovi ili družbi i što god stekne vlastitim trudom ili radi ustanove ili družbe tijekom boravka u njima (usp. kan. 668 § 3) ne daju članu koji ih je dobrovoljno napustio ili je otpušten nikakvo pravo na naknadu. Naime, članovi su se predano zalagali ponuditi svoj rad kao slobodan izraz ljubavi i dobrotvornosti prema braći, bilo u ustanovi ili družbi bilo izvan njih.

Ustanova posvećenoga života ili družba apostolskoga života s druge strane *mora paziti na pravičnost i evanđeosku ljubav* prema članu koji se od njih odvaja bilo istupom bilo otpuštanjem. Ta pravičnost razmjerna je prilikama i okolnostima u kojima se osoba nalazi kao i stvarnim mogućnostima ustanove; ta je ljubav pak razmjerna potrebama uključivanja i praćenja člana, kao i mogućnostima ustanove, barem za razdoblje neposredno nakon izlaska ili otpuštanja, dok se ne bude mogao pobrinuti za sebe na drugi način.

Zaključak
OSTANITE U MOJOJ LJUBAVI (Iv 15,9)

Snaga poziva

99. Danas, suočeni sa slabljenjem ustrajnosti tolike braće i sestara koji su velikodušno krenuli putem nasljedovanja, možemo postaviti strogi sudci, ističući nedostatke i slabosti kojima se nije pristupilo na pravi način, zbog osobnih, institucionalnih razloga ili pak kolektivne odgovornosti. Onaj tko napušta ustanovu ili družbu mora si postaviti ozbiljna pitanja o tome zašto je njegov izbor zvanja minuo. Oni pak koji u ustanovi ostaju trebaju se pitati o razlozima i dosljednosti svoga *ostajanja* i eventualnim utjecajima na razloge udaljavanja i zahlađenja u ustrajnosti onih koji su otišli. Svi smo jedni za druge odgovorni i *čuvari* (usp. Post 4,9) svoje braće i sestara, posebno najslabijih, jer smo »ujedinjeni u Kristu kao u posebnu obitelj« i veze bratstva moraju se vjerno njegovati na način da se ostvari za sve »uzajamna pomoć kako bi svatko ispunio svoj poziv«¹³⁷.

100. *Ostanite u mojoj ljubavi* (Iv 15,9): to je zahtjev koji Isus upućuje svojim učenicima tijekom posljednje večere. *Ostanite*: »tu se krije snaga poziva posvećene osobe«¹³⁸. Taj je imperativ također nalog, ponuda »temeljne istine« koja omogućava da se »ostane u životnom zajedništvu s Kristom«¹³⁹. Nalog povjeren učenicima, i onima koji su živjeli nekoć i današnjima, posebno posvećenim muškarcima i ženama koji se suočavaju s izazovom života u sredinama snažno zahvaćenim sekularizacijom, izlažući se opasnosti da izgube žar i radost svoga darivanja Kristu i Crkvi.

¹³⁷ *Zakonik kanonskog prava*, kan. 602.

¹³⁸ FRANJO, *La forza della vocazione*, 44.

¹³⁹ FRANJO, *Regina Coeli* (3. V. 2015.).

Oporuka ljubavi

101. U četvrtom se evanđelju poziv da ostanemo u ljubavi smješta u posebni trenutak Isusova života: čas koji prethodi mucima. Kako se on primiče času nagoviještenom u Kani (usp. Iv 2,4), ispunjenju svojega poslanja i predanju svojega života, evanđelist Ivan zaustavlja se na izvješću o Isusovu posljednjem objedu sa svojim, gdje iznosi na vidjelo blaga koja bacaju svjetlo na njegov identitet Sina Božjega i identitet njegovih učenika. Sjedeći za stolom, u ozračju prisnosti i dioništva, otvara svoje srce da prenese učenicima – u obliku *oporuke* – ljubav koju on ne samo da ima i daje već on sam jest ljubav.

Učenici predodređeni da donesu plod

102. U dugom oprostajnom govoru koji upućuje svojim (Iv 13,31-17,26) Isus očituje svoju želju da im približi Očevu ljubav, ljubav koja može sve učiniti plodnim i zajamčiti autentičnu generativnost. Njegov je život toliko pun Očeve ljubavi da Isus ne želi ništa drugo nego je pretočiti u život učenikâ. Zato u Iv 15,1-17 traži od svojih da se ukorijene u njegovoj ljubavi, da urone u sinovsko ozračje njegova postojanja i prebivaju u neprestanoj razmjeni ljubavi koja postoji između njega i Oca.

103. U Iv 15,9-17 objašnjena je alegorija prethodnih redaka i ponuđena tajna plodnosti učenikâ, a to je ljubav. To postaje *habitat* (stanište) života u mjeri u kojoj se prima od izvora koji je Krist. U temelju ljubavi koju Isus ima prema svojim učenicima jest ljubav kojom ga ljubi njegov Otac: *kao što je Otac ljubio mene tako sam i ja ljubio vas* (Iv 15,9). Isus izjavljuje svojim da je izvor ljubavi koju gaji prema njima ljubav koju Otac ima prema njemu.

Ostati znači ustrajati

104. Izraz *ostati u*, koji nalazimo nekoliko puta u Ivanovu evanđelju,¹⁴⁰ omogućuje nam odgonetnuti simbolizam *vinova loza – vinogradar – trs – plod* iz perspektive ustrajnosti. Krist nas uči da »prebivati u struji Božje ljubavi, usidriti se u njoj, preduvjet je da naša ljubav putom nikada ne izgubi žar i smjelost«¹⁴¹.

Da bi se dakle izbjeglo dramu napuštanja učenitstva ili moguće besplodnosti poziva, učenike se ustrajno poziva da *ostanu*. Taj glagol, tako drag četvrtom evanđelju, upućuje na stalnu želju i predano zalaganje da odgovore na ljubav saveza i prionu uz Kristov način života.

Ono što omogućuje ostati u Isusovoj ljubavi jest čuvanje njegovih zapovijedi (Iv 15,10), poučljivo slušanje njegove Riječi. To slušanje mijenja srca učenikâ: srca *slugu* pretvara u srca *prijatelja* i uspostavlja njihov autentični i trajni odnos s Isusom (Iv 15,13-15).

Da vaša radost bude potpuna

105. Poslanje krštenikâ sastoji se u tome da u Božjim darovima svi imaju udjela, na način na koji je Isus dao sebe za svoje prijatelje i za život svijeta (Iv 6,51). Ostati u ljubavi naime znači također shvatiti da je »ljubav služenje«¹⁴², znači brinuti se o drugima. Samo Očeva ljubav objavljena u Isusu ima moć izbaviti učenike iz opasnosti bjegova i zalaženja na stranputice i dati im da budu plodni: *ja izabrah vas i postavih vas da idete i rod donosite i rod vaš da ostane* (Iv 15,16).

¹⁴⁰ Usp. Iv 8,31; 14,10; 15,4 [x2].5-7.9-10.

¹⁴¹ FRANJO, *Regina Coeli* (6. V. 2018.).

¹⁴² FRANJO, *Homilija prigodom pastoralnog posjeta župi Presvetog Sakramenta u Rimu* (6. V. 2018.).

Vjernost u uzajamnoj povezanosti između vinove loze i trsova, to jest između Učitelja i učenikâ, dar je međusobnoga povjerenja: stječe se u dugotrajnoj ustrajnosti i u svim životnim dobima. Svi *uistinu trebamo ustrajnosti* (Heb 10,36), koja se sastoji u tome da istodobno *čvrsto držimo pogled usmjeren na Isusa koji je Početnik i Dovršitelj vjere* (Heb 12,2) te djelujemo iskreno i kreativno dok prolazimo kroz trenutke tame i podržavamo jedni druge, da *poravnimo staze za noge svoje* (usp. Heb 12,13).

Kušnju nije moguće izbjeći; potrebno je proći kroz nju s ljubavlju, jačati u većoj mjeri jedinstvo s Kristom. Potrebno je učiniti ju daljnjim korakom u napredovanju u sebedarju kako bismo prestali živjeti samo za sebe (usp. Rim 14,7) i ponovno uspostavili trajno prijateljstvo s Kristom i s drugima koje pruža plodnost i *potpunu radost* (Iv 15,11).

Marija – vjerna i ustrajna žena

106. Mariji, našoj Majci, vjernoj ženi koja želi vjernost svojih sinova i kćeri kao odgovor ljubavi i potpunoga predanja Kristu, povjeravamo sve posvećene muškarce i žene da uzmognu ustrajati u radosti primljenoga poziva.

*O, Marijo, vjerna ženo,
ti si poučljivo primila
Duha istine koji dolazi od Oca, po Sinu tvome Isusu.
Nauči nas čuvati dar poziva i iz dana u dan iznova otkrivati
njegovu vitalnost.*

*Upiremo svoj pogled u tebe
da razmatramo djelo Boga
koji obnavlja našu sposobnost da ljubimo
i liječi našu ranjenu vjernost.
Upiremo svoj pogled u tebe,
ustrajnu u nasljedovanju,
budnu čuvaricu i zaljubljenicu u Riječ
(usp. Lk 2,19; 2,51b),
da se u tebi divimo punini života
onoga koji u vjernosti donosi mnogo roda.*

*Upiremo svoj pogled u tebe,
ustrajnu podno križa
(usp. Iv 19,25),
da stanemo uz nebrojene križeve svijeta,
gdje je Krist još uvijek razapet
u siromašnima i napuštenima,
da ondje donesemo utjehu i zajedništvo.*

*Upiremo svoj pogled u tebe,
ustrajnu s apostolima
u molitvi (usp. Dj 1,12–14),*

*da izgaramo od Ljubavi koja se nikad ne gasi,
kročimo u radosti
i bez imalo tjeskobe se suočavamo s porazima i razočaranjima.*

*Marijo, vjerna žena, moli za nas,
izmoli nam od svoga Sina i našega Otkupitelja
vjeru živu i punu ljubavi,
skromnu i marljivu ljubav,
da bismo ustrajno živjeli dar vjernosti,
taj ponizan i radostan pečat nade. Amen.*

Vatikan, 2. veljače 2020.
Blagdan Prikazanja Gospodinova

João Braz kard. de Aviz
prefekt

✠ José Rodríguez Carballo, OFM
nadbiskup tajnik

Kratice

BŽZ	<i>Bratski život u zajednici</i>
CV	<i>Christus vivit</i>
EG	<i>Evangelii gaudium</i>
GE	<i>Gaudium et exultate</i>
GS	<i>Gaudium et spes</i>
LG	<i>Lumen gentium</i>
PI	<i>Potissimum institutioni</i>
PKK	<i>Ponovno krenuti od Krista</i>
VC	<i>Vita consecrata</i>

Kazalo

<i>Uvod</i>	5
-------------------	---

Prvi dio POGLED I SLUŠANJE

I. FENOMEN NAPUŠTANJÂ:	
NEKA KRITIČKA ČVORIŠTA	13
<i>Pojava koja pred nas stavlja pitanja</i>	13
<i>Vrste poteškoća</i>	14
<i>Budni pogled i pozorno slušanje</i>	14
<i>Kriza ustanovâ: nesigurnost i dezorijentiranost</i>	16
<i>Neprovidnost privlačnosti</i>	16
<i>Neodgovarajuća procjena poteškoća</i>	18
II. PITANJA KOJA TREBA TUMAČITI	
I DINAMIKE KOJE TREBA PREOKRENUTI	19
<i>Procesi izgrađivanja identiteta</i>	19
<i>Potamnjenje vjere</i>	20
<i>Način razumijevanja i življenja posvećenoga celibata</i>	21
<i>Nepostojanost u vjernosti</i>	21
<i>Značenje veze usmjeravane pravilima</i>	22
<i>Odnos s vremenom i prostorom</i>	23
<i>Teški međuljudski odnosi u zajednici</i>	24
<i>Iskustvo samoće</i>	24
<i>Napetost između zajedništva i poslanja</i>	25
<i>Odnos prema digitalnom svijetu</i>	26
<i>Odnos prema moći i posjedovanju</i>	27

Drugi dio

PONOVNO OŽIVJETI SVIJEST

I. VJERNOST I USTRAJNOST	31
<i>Memoria Dei</i>	31
<i>Bog je vjeran</i>	31
<i>Krist – ikona vjernosti</i>	32
<i>Vjernost živi od susreta</i>	33
<i>Ustrajati: spomen i nada</i>	34
<i>Ustrajati u vjernosti</i>	36
<i>Potpuna i isključiva ljubav</i>	37
<i>Marija – uzor ustrajnosti</i>	38
<i>Rast u vjernosti</i>	39
<i>Ustrajnost na putu svetosti</i>	41
<i>Bratski život – mjesto ustrajnosti</i>	42
<i>Suodgovorni za vjernost brata i sestre</i>	43
<i>Ustrajni u molitvi</i>	44
<i>Formacija – temelj ustrajnosti</i>	45
<i>Radost ustrajnosti</i>	46
II. PROCESI ZA ZAJEDNIČKO RAZLUČIVANJE	49
<i>Škola života</i>	49
<i>Zajedno raditi na zajedničkom razlučivanju</i>	51
<i>Razlučivanje i praćenje</i>	52
<i>Odgajati savjest</i>	53
<i>Razumijevanje samoga sebe</i>	54
<i>Dar i zadaća</i>	56
<i>Odgovorna sloboda</i>	57
<i>Dijalog među savjestima: riječ i dobro</i>	58
<i>Neopozivi izbori</i>	60
<i>Otkriti nove očitosti</i>	62
III. BITI PRAĆENI U VREMENU KUŠNJE.	
ZAJEDNIČARSKA DIMENZIJA	65
<i>Bratstvo – podrška ustrajnosti</i>	65
<i>Stil prihvaćanja</i>	66
<i>Ostati usredotočeni, postojani u Bogu</i>	67

Treći dio
ODVAJANJE OD USTANOVE
Kanonsko pravo i dikasterijalna praksa

<i>Vjernost i ustrajnost: ponovno otkriti smisao stege</i>	71
ODSUTNOST IZ REDOVNIČKE KUĆE	75
Zakonita odsutnost iz kuće (kan. 665 § 1)	75
Nezakonita odsutnost iz redovničke kuće (kan. 665 § 2)	76
Prelazak u drugu ustanovu	77
Boravak izvan kuće (eksklaustracija)	78
Boravak izvan kuće koji je zatražio član (kan. 686 § 1)	79
<i>Dužnosti i prava koja proizlaze iz boravka izvan kuće</i>	80
Nametnuti boravak izvan kuće (kan. 686 § 3)	81
DOPUŠTENJE ZA ISTUP	83
Dopuštenje za istup člana s privremenim zavjetima (kan. 688 § 1-2)	83
Dopuštenje za istup člana s privremenim zavjetima voljom ustanove (kan. 689)	84
Ponovno primanje člana koji je zakonito napustio ustanovu (kan. 690)	84
Dopuštenje članu sa svečanim (doživotnim) zavjetima da napusti ustanovu (kan. 691-692)	85
Dopuštenje za istup člana klerika (kan. 693)	86
OTPUŠTANJE IZ USTANOVE	89
Otpuštanje samim činom (<i>ipso facto</i>) (kan. 694)	89
<i>Očigledni otpad od katoličke vjere (kan. 694 § 1, 1°)</i>	90
<i>Sklapanje ili pokušaj sklapanja ženidbe, također samo građanski (kan. 694 § 1, 2°)</i>	90
<i>Nezakonita odsutnost iz kuće koja traje više od jedne godine (kan. 694 § 1, 3°)</i>	91
<i>Postupak za proglašenje otpuštanja samim činom (ipso facto)</i>	92
<i>Postupak proglašenja nezakonite odsutnosti iz redovničke kuće u trajanju dužem od godinu dana</i>	93
Obvezno otpuštanje (kan. 695 § 1)	94

<i>Kažnjivo djelo ubojstva, otmice osobe prijevarom ili prisilom, sakaćenja i ranjavanja (kan. 1397)</i>	95
<i>Kažnjivo djelo pobačaja (kan. 1398)</i>	95
<i>Priležništvo ili drugi izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395 § 1)</i>	96
<i>Druga kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi (contra sextum) (kan. 1395 § 2)</i>	96
<i>Postupak za obvezno otpuštanje (kan. 695 § 2)</i>	98
<i>Neobvezno otpuštanje (kan. 696 § 1)</i>	99
<i>Postupak neobveznoga otpuštanja (kan. 697–700)</i>	100
<i>Kanonske opomene</i>	103
<i>Obavijest o odluci o otpuštanju</i>	104
<i>Učinci otpuštanja (kan. 701)</i>	105
<i>Pomoć otpuštenom članu ili članu koji je zakonito istupio iz ustanove ili družbe (kan. 702)</i>	105

Zaključak

OSTANITE U MOJOJ LJUBAVI (Iv 15,9)

<i>Snaga poziva</i>	109
<i>Oporuka ljubavi</i>	110
<i>Učenici predodređeni da donesu plod</i>	110
<i>Ostati znači ustrajati</i>	111
<i>Da vaša radost bude potpuna</i>	111
<i>Marija – vjerna i ustrajna žena</i>	112
Kratice	115

Biblioteka *Dokumenti*

1. *Služenje autoriteta i poslub*
2. *Apostolsko pismo svetoga oca Franje svim posvećenim osobama u prigodi Godine posvećenoga života*
3. *Radujte se*
4. *Istražujte*
5. *Kontemplirajte*
6. *Identitet i poslanje brata redovnika u Crkvi*
7. *Vultum Dei quarere*
8. *Naviještajte*
9. *Za novo vino nove mješine*
10. *Ekonomija u službi karizme i poslanja*
11. *Cor orans*
12. *Umijeće traženja Božjega Lica*
13. *Dar vjernosti*